

KONSEKVENsutREDNING: OPPGRADERING, KRAFTLEDNING, 300-420 KV SAUDA - LYSE

Sauda, Suldal, Hjelmeland og Forsand kommuner
Deltema: Kulturminner og kulturmiljø

Lindblom, Inge

Norsk institutt for kulturminneforskning (NIKU)

Storgata 2, Postboks 736 Sentrum, 0105 Oslo

Telefon: 23 35 50 00

www.niku.no

Tittel KONSEKVENsutredning: Oppgradering, kraftledning, 300-420 kV Sauda - Lyse Sauda, Suldal, Hjelmeland og Forsand kommuner Deltema: Kulturminner og kulturmiljø	Rapporttype/nummer NIKU Oppdragsrapport 181/2013	Publiseringsdato
	Prosjektnummer 15621257	Oppdragstidspunkt Skriv her
	Forsidebilde Tjøstheimsandsa. Seter1800-tallet. Foto: Inge Lindblom	
Forfatter(e) Lindblom, Inge	Sider 55	Tilgjengelighet Begrenset
	Avdeling By og landskap	

Prosjektleder Inge Lindblom
Prosjektmedarbeider(e) Troels Petersen (GIS)
Kvalitetssikrer Statnett SF

Oppdragsgiver(e) Statnett SF

<p>Sammendrag</p> <p>Det er i alt verdivurdert 18 kulturminner og kulturmiljøer langs planstrekningen og i influensområdet. Tre av disse er vurdert til å ha stor verdi: Langbakka under Austreheim (nr 1), Kolbeinstveit (nr 8) og Øvredalslega (nr 9). To er vurdert til stor/middels: Tjøstheimsandsa (nr 10) og Storhiller (nr 16). Samlet konsekvens for kulturminner og kulturmiljø for strekningen Sauda Høyen vurderes til Ubetýdelig. Samlet konsekvens for kulturminner og kulturmiljø for strekningen Høyen Førre vurderes til: Liten negativ. Samlet konsekvens for kulturminner og kulturmiljø for strekningen Førre Lyse vurderes til: Middels negativ, men kan vise seg å bli stor negativ hvis kulturminner blir direkte berørt. Plasseringen av Sauda transformatorstasjon kan medføre meget stor negativ konsekvens for kulturmiljø. Høyen koblingsstasjon gir Ubetýdelig konsekvens. I anleggsfasen kan enkelte kulturminner bli ødelagt: Det gjelder i særlig grad kulturmiljøet Longabakka under Austrheim (nr 1) og det eldre gårdsanlegget ved Øvredalslega (nr 14). Her er det sjanser for at automatisk fredete kulturminner kan gå tapt. I driftsfasen er det grovt sett den visuelle innvirkningen på kulturminner og kulturmiljø som bestemmer konsekvenser for kulturminner og kulturmiljø. Det vil si eventuelle forhold som påvirker den enkelte persons oppfatning og opplevelse av kulturminner i et landskap. De viktigste avbøtende tiltakene for å unngå direkte inngrep i kjente kulturminner og kulturmiljø er: •Justering av mastepunkt dersom nærmere registrering gir nye kulturminnefunn. •I forhold til nærliggende kulturmiljø og kulturminner vil et avbøtende tiltak være å markere de kulturmiljø det gjelder slik at disse ikke blir skadet eller ødelagt i forbindelse med anleggsfasen. •I forhold til sanering av ledninger vil et avbøtende tiltak i forhold til konfliktpunkt med kulturmiljøer være å markere de kulturmiljø det gjelder slik at disse ikke blir skadet eller ødelagt i forbindelse med saneringen. Et særlig effektivt avbøtende tiltak vil være å forskyve den nye traséen forbi det gamle gårdsanlegget ved Øvredalslega (nr 14) lenger vest. Konsekvensen kan da reduseres betraktelig.</p>
--

Emneord Kraftledninger, konsekvensutredning, kulturminner og kulturmiljø

Avdelingsleder

Inge Lindblom

Oppdraget er utført for Statnett SF i perioden 2013 - 2015. Inge Lindblom har vært prosjektleder i NIKU. Kartarbeidet er utført av Troels Pedersen og Anneli Nesbakken. NIKU takker for samarbeidet med Statnett og bistand fra alle informanter og Rogaland fylkeskommune.

Oslo 24. februar 2015

Inge Lindblom

Innholdsfortegnelse

0	Sammendrag	9
1	Innledning.....	11
1.1	Bakgrunn, formål og avgrensning	11
1.2	Definisjoner	11
2	Metode og datagrunnlag.....	13
2.1	Avgrensning av influensområde.....	13
2.2	Datagrunnlag.....	13
2.3	Avgrensning av 0-alternativet	14
2.4	Kriterier for potensialvurderinger	14
2.5	Kulturmiljø.....	14
2.6	Kriterier for verdi.....	15
2.7	Kriterier for omfang.....	16
2.8	Kriterier for konsekvens	19
2.9	Kriterier for samlet konsekvens	19
3	Tiltaket.....	20
3.1	Ny kraftledning	20
3.2	Riving av kraftledning	20
3.3	Transformatorstasjoner.....	20
3.4	Innføring til Førre	20
3.5	Innføring til Lyse	21
3.6	Innføring til Hysten.....	21
4	Statusbeskrivelse og verdivurdering	22
4.1	Områdebeskrivelse.....	22
4.2	Kulturhistorisk utvikling.....	22
4.2.1	Sauda Industristed.....	22
4.2.2	Heiområdene på grensen mellom Sauda og Suldal.....	22
4.2.3	Suldalsvatnet, kommunikasjons historie.....	23
4.2.4	Heiområdene i Hjelmeland.....	23
4.2.5	Lysebotn	23
4.3	Potensial for funn av hittil uregistrerte kulturminner.....	24
4.4	Verdivurderte kulturminner og kulturmiljø.....	24
4.4.1	<i>Gårdstun med gammelt kulturlandskap, Longabakka under Austrheim (Nr 1):</i>	24
4.4.2	<i>Gårdstun og innmark, Træet under Austrheim (Nr 2)</i>	25
4.4.3	<i>Ruiner etter et 20-tals utløer, bu og eldhus (Nr 3):</i>	26
4.4.4	<i>Finnabu, eldre Stølsmiljø (Nr 4)</i>	26
4.4.5	<i>Tengesdalsstølen (Nr 5)</i>	27
4.4.6	<i>Djupadal, eldre stølsmiljø (Nr 6)</i>	28
4.4.7	<i>Strandsted og gårdstun i Hysten (Nr 7)</i>	29
4.4.8	<i>Kolbeinstveit Bygdetun. (Nr 8):</i>	30
4.4.9	<i>Skardstølen. (Nr 9):</i>	31
4.4.10	<i>Tjøstheimsandsa. Setervoll med steingjerder og bygninger fra 1800-tallet. (Nr 10)</i>	32
4.4.11	<i>Setervoller. Hytter/seterbygninger fra 1800-tallet. (Nr 11)</i>	32
4.4.12	<i>Hetleli. Rester etter utløe fra 1700 tallet. (Nr 12)</i>	33
4.4.13	<i>Gamlestølen (gammel stølsvoll). (Nr 13)</i>	33
4.4.14	<i>Øvredalslega. Gårdsanlegg (seteranlegg?) fra førreformatorisk tid. (Nr 14)</i>	34
4.4.15	<i>Grasdalen. Gammelt sæter-område. (nr 15)</i>	34
4.4.16	<i>Storhiller, gammel bosetning og bu fra nyere tid. (Nr 16):</i>	35
4.4.17	<i>Tangen og Auklend. (Nr 17):</i>	36
4.4.18	<i>Kongesteinen (automatisk fredet, ID-148196). (Nr 18)</i>	36

4.5	Oppsummering verdivurderinger.....	37
5	Omfang og konsekvens	38
5.1	Beskrivelse og vurdering av 0-alternativet.....	38
5.2	Omfang og konsekvenser av 420 kV ledning.....	38
5.2.1	Strekning Sauda Hylen.....	38
5.2.2	Strekning Hylen Førre.....	39
5.2.3	Strekning Førre Lyse	40
5.3	Omfang og konsekvenser av stasjoner.....	41
5.3.1	Sauda transformatorstasjon.....	41
5.3.2	Hylen koblingsstasjon.....	42
5.4	Vurderinger/Prognoser for atkomstveier og base/riggplasser.	42
5.4.1	Atkomstveier	42
5.4.2	Base/riggplasser	42
5.5	Konsekvenser i anleggsperioden.....	42
5.6	Konsekvenser i driftsperioden.....	43
6	Avbøtende tiltak og oppfølgende undersøkelser.....	44
6.1	Beslutningsrelevant usikkerhet	44
6.2	Oppfølgende undersøkelser	44
6.3	Avbøtende tiltak.....	44
7	Kilder.....	45
8	Vedlegg 1 SEFRAK med ID-nummer	47
9	Vedlegg II. Kart over kulturminner, kulturmiljø og potensialet for funn av automatisk fredete kulturminner.....	53

Tabeller

Tabell 1 Kriterier for verdisetting av kulturmiljø og – minner (Statens vegvesen, 2006).	16
Tabell 2 Kriterier for vurderinger av tiltakets omfang for kulturmiljøer (Statens vegvesen, 2006).....	17
Tabell 3 Kriterier for vurdering av visuell innvirkning (Lindblom & Jerpåsen 2008).	18

Figurer

Figur 1 Matrise for konsekvens (Statens vegvesen, 2006).....	19
Figur 2 Husmannsplass Longabakka under Austrheim. Foto: Inge Lindblom	25
Figur 3 Gammelt kulturlandskap på Longabakka under Austrheim. Foto: Inge Lindblom.....	25
Figur 4 Træet under Austrheim. Foto: Inge Lindblom.....	26
Figur 5 Finnabu. Foto tatt i 2001: ENCO AS.....	27
Figur 6 Tengsdalsstølen. Foto: Inge Lindblom.....	27
Figur 7 Djupedal. Foto tatt i 2001: ENCO AS Foto: tatt i 2001: Bjarte Skipevåg.....	28
Figur 8 Hysten kraftstasjon, gammel kulturmark og trafostasjon. Foto: Inge Lindblom	29
Figur 9 Gårdstunet i Hysten. Foto: Inge Lindblom	29
Figur 10 Bygdetunet på Kolbeinstveit. Foto: Inge Lindblom	30
Figur 11 Stabur, Rogalands eldste stående bygning fra 1281. Foto: Inge Lindblom	31
Figur 12 Skardstølen. Seterbu og ruiner. Foto: Inge Lindblom	31
Figur 13 Tjøstheimsandsa. Seter1800-tallet. Foto: Inge Lindblom	32
Figur 14 Setervoller, Haugastølen og Sandsa. Foto: Inge Lindblom.....	32
Figur 15 Bu/hytte ved nordenden av Gamlestølvatn. Foto: Inge Lindblom.....	33
Figur 16 Rester etter gårdsanlegg i Grasdalen. Foto: Inge Lindblom.....	34
Figur 17 Gammel setervoll i Grasdalen nord for Turistforenings-hytta. Foto: Inge Lindblom.....	35
Figur 18 Storhiller. Foto: Inge Lindblom.....	35
Figur 19 Venstre i bildet ligger gården Auklend. I høyere halvdel ligger Tangen. Kongesteinen (heller), ligger nær vegen helt til høyere. Foto: Inge Lindblom.	36

0 Sammendrag

Det er i alt verdivurdert 18 kulturminner og kulturmiljøer langs planstrekningen og i influensområdet. Tre av disse er vurdert til å ha stor verdi: Langbakka under Austreheim (nr 1), Kolbeinstveit (nr 8) og Øvredalslega (nr 9). To er vurdert til stor/middels: Tjøstheimsandsa (nr 10) og Storhiller (nr 16). Samlet konsekvens for kulturminner og kulturmiljø for strekningen Sauda Hysten vurderes til Ubetydelig. Samlet konsekvens for kulturminner og kulturmiljø for strekningen Hysten Førre vurderes til: Liten negativ. Samlet konsekvens for kulturminner og kulturmiljø for strekningen Førre Lyse vurderes til: Middels negativ, men kan vise seg å bli stor negativ hvis kulturminner blir direkte berørt. Plasseringen av Sauda transformatorstasjon kan medføre meget stor negativ konsekvens for kulturmiljø. Hysten koblingsstasjon gir Ubetydelig konsekvens.

I anleggsfasen kan enkelte kulturminner bli ødelagt: Det gjelder i særlig grad kulturmiljøet Longabakka under Austrheim (nr 1) og det eldre gårdsanlegget ved Øvredalslega (nr 14). Her er det sjanser for at automatisk fredete kulturminner kan gå tapt. I driftsfasen er det grovt sett den visuelle innvirkningen på kulturminner og kulturmiljø som bestemmer konsekvenser for kulturminner og kulturmiljø. Det vil si eventuelle forhold som påvirker den enkelte persons oppfatning og opplevelse av kulturminner i et landskap.

De viktigste avbøtende tiltakene for å unngå direkte inngrep i kjente kulturminner og kulturmiljø er:

- Justering av mastepunkt dersom nærmere registrering gir nye kulturminnefunn.
- I forhold til nærliggende kulturmiljø og kulturminner vil et avbøtende tiltak være å markere de kulturmiljø det gjelder slik at disse ikke blir skadet eller ødelagt i forbindelse med anleggsfasen.
- I forhold til sanering av ledninger vil et avbøtende tiltak i forhold til konfliktpunkt med kulturmiljøer være å markere de kulturmiljø det gjelder slik at disse ikke blir skadet eller ødelagt i forbindelse med saneringen. Et særlig effektivt avbøtende tiltak vil være å forskyve den ny traséen forbi det gamle gårdsanlegget ved Øvredalslega (nr 14) lenger vest. Konsekvensen kan da reduseres betraktelig.

1 Innledning

1.1 Bakgrunn, formål og avgrensning

I forbindelse med at Statnett SF har satt i gang arbeid med planlegging og utredning av «Oppgradering av kraftledning, 300-420 kV Sauda - Lyse», har NIKU (Norsk institutt for kulturminneforskning) fått i oppdrag å utføre en analyse av hvilke konsekvenser det planlagte tiltaket vil få for deltema kulturminner og kulturmiljø.

I utredningsprogrammet står det:

- Kjente automatisk fredete kulturminner, vedtaksfredete kulturminner, nyere tids kulturminner og kulturmiljø i traseene og i influensområdene, skal beskrives. Med influensområde menes de områder hvor kulturminner og kulturmiljø kan bli visuelt berørt. Influensområdet vil ofte være betraktelig større enn selve tiltaksområdet.
- Kulturminnene og kulturmiljøenes verdi skal vurderes og vises på kart.
- Potensial for funn av automatisk fredete kulturminner skal angis og vises på kart.
- Direkte virkninger og visuelle virkninger av tiltaket for kulturminner og kulturmiljø skal beskrives og vurderes. Dette skal gjøres både for tiltaksområdene og influensområdene. Tiltaksområdet omfatter de enkelte traséalternativene med tilhørende tekniske inngrep.
- Det skal redegjøres kort for hvordan eventuelle negative virkninger for kulturminner kan unngås ved justering av tiltaket.

Fremgangsmåte: Utredningen skal bygge på eksisterende kunnskap, og relevant dokumentasjon skal gjennomgås, for eksempel kulturminnesok.no, askeladden.ra.no/ og SEFRAK i Matrikkelen. Fylkeskommunene og lokale myndigheter/kilder skal kontaktes. For strekninger eller områder hvor gjennomgang av dokumentasjonen og kontakten med myndigheter/lokalkjente viser stort potensial for funn av hittil ukjente automatisk fredete kulturminner, skal vurderingene i nødvendig grad suppleres med befarings på barmark. NVE oppfordrer Statnett til å gjennomføre undersøkelser etter kulturminneloven § 9 i en tidlig fase så lenge det i hovedsak er en trasé som skal utredes.

Riksantikvarens "*Rettleiar: Kulturminne og kulturmiljø i konsekvensutgreiingar*" (2003) og NVEs veileder 2/2004 "*Hensynet til kulturminner og kulturmiljøer ved etablering av energi- og vassdragsanlegg*", skal benyttes i vurderingen. For å vurdere de visuelle virkningene benyttes NVEs veileder 3/2008 "*Visuell innvirkning på kulturminner og kulturmiljø*". Utredningen for kulturminner og kulturmiljø skal ses i sammenheng med vurderingene for "landskap og visualisering" og "friluftsliv".

1.2 Definisjoner

Kulturminner og kulturmiljø er definert i lov om kulturminner av 1978 (kulturminneloven), § 2. Med kulturminner menes alle spor etter menneskelig virksomhet i vårt fysiske miljø herunder lokaliteter det knytter seg historiske hendelser, tro eller tradisjon til. Med kulturmiljø menes områder hvor kulturminner inngår som en del av en større helhet eller sammenheng.

Kulturminner fra før 1537 er automatisk fredet, og betegnes *automatisk fredete kulturminner* (tidligere betegnet *forminner*). Erklærte stående byggverk fra før 1650 er også automatisk fredet (kml § 4). Fredningen omfatter vanligvis en sikringszone på fem meter rundt kulturminnet (kml § 6).

Kulturminner fra etter år 1537 kalles *nyere tids kulturminner* og kan fredes ved enkeltvedtak. *Samiske kulturminner* eldre enn 100 år er også automatisk fredet (kml § 4). *Skipsfunn* eldre enn 100 år er statens eiendom og behandles i praksis som automatisk fredete kulturminner (kml § 14). Slike funn kan ikke frigis gjennom planvedtak, men krever særskilt dispensasjonsvedtak.

Der det er oppgitt ID-nummer i teksten, referer de til kulturminnedatabasen Askeladden¹ eller bygningsregisteret Sefrak²s nummereringer.

¹ Den nasjonale kulturminnedatabasen med oversikt over fredete og nasjonalt viktige kulturminner

² Nasjonalt register over bygninger oppført før 1900 (1945 i de nordligste fylkene)

2 Metode og datagrunnlag

Utredningen tar utgangspunkt i metode angitt i Statens vegvesens (2006) *Konsekvensanalyser, Veiledning, Håndbok 140*, og er forøvrig gjort i tråd med *Rettleiar: Kulturminne og kulturmiljø i konsekvensutgreiingar* (Riksantikvaren 2003) og NVEs veileder 2/2004 *Hensynet til kulturminner og kulturmiljøer ved etablering av energi- og vassdragsanlegg*, NVEs veileder 3/2008 *Visuell innvirkning på kulturminner og kulturmiljø*, samt gjeldende lover og forskrifter.

Konsekvensutredningen er bygd opp omkring en tre trinns prosedyre:

- Trinn 1 omfatter beskrivelse og verdivurdering av de berørte kulturminnene og kulturmiljøene.
- Trinn 2 omfatter en vurdering av hvilket omfang/påvirkning - positivt eller negativt - det planlagte tiltaket medfører. Det skilles mellom direkte (inngrep, skade) og indirekte (visuelt) omfang.
- Trinn 3 omfatter konsekvensvurdering, der kulturminnets verdi og tiltakets omfang/påvirkning sammenstilles og gir konsekvens ut fra matrise i Statens vegvesens Håndbok 140 (figur 1).

Alle tiltak som inngår i planene skal legges til grunn ved vurderingen av omfang. Andre tiltak som fagutreder foreslår skal omtales som avbøtende eller kompenserende tiltak.

2.1 Avgrensning av influensområde

Influensområdet er arealet som kan tenkes å bli påvirket av tiltaket. Området er avgrenset ut fra planenes omfang, landskapets topografiske karakter, landskapets kulturhistorie, og visuelle inntrykk under befaringene. Grovt sett omfatter influensområdet de deler som vil bli vesentlig påvirket av tiltaket. I områder hvor viktige kulturminner og kulturmiljøer er plassert i sentrale og åpne landskap kan influensområdet bli betraktelig utvidet.

Kartfestede kulturminner innenfor området vil bli vist på temakart. I denne utredningen tar vi utgangspunkt i en visuell dominanssone på ca. 200 m på hver side av ledningen – totalt en stripe på ca. 400 m. Avstandene må ikke oppfattes som absolutte, men er førende for avgrensningen av influensområde.

2.2 Datagrunnlag

Utredningen bygger primært på følgende data:

- Riksantikvarens kulturminnedatabase Askeladden. Siste nedlasting: September 2013.
- SEFRAK-registret over bygninger fra før år 1900/1945 i Finnmark og Nord-Troms.
- NIKUs befaringer i planområdet og i influenssonen den 14. til 17. september.
- Litteraturstudier (lokallitteratur, nasjonale verneplaner, faglitteratur, elektroniske kilder med mer).
- Kontakt med nøkkelpersoner i fylkeskommune/kommune
- Informanter

Datagrunnlaget vurderes som tilstrekkelig for denne konsekvensutredningen. Det er imidlertid ikke gjort systematiske registreringer av automatisk fredete kulturminner i planområdet. Slike registreringer gjøres før tiltaket iverksettes, ansvarlig myndighet er fylkeskommunen.

2.3 Avgrensning av 0-alternativet

Tiltakets omfang og konsekvenser skal vurderes i forhold til et referansealternativ, kalt 0-alternativet. 0-alternativet er forventet situasjon dersom tiltaket ikke gjennomføres, inkludert forventede endringer. Endringene skal være relativt sikre og innenfor en overskuelig tidshorison, eksempelvis vedtatte tidfestede utbyggingsplaner

2.4 Kriterier for potensialvurderinger

I vurdering av potensial for funn av automatisk fredete kulturminner tas det utgangspunkt i denne skalaen:

- Lite/intet potensial (Meget stor sannsynlighet for at det ikke påvises automatisk fredete kulturminner i området)
- Middels høyt potensial (Sjanser for å påvise automatisk fredete kulturminner i området)
- Stort potensial (Stor sannsynlighet for at det påvises automatisk fredete kulturminner i området).

Potensialvurderingene gjøres skjønnsmessig på bakgrunn av skriftlige og muntlige kilder om tidligere funn i området, landskapsvurderinger, vurderinger av jordsmonn/løsmasser, og erfaringer fra tilsvarende områder. Potensialvurderingene i en konsekvensutredning er grove og overordnede. Detaljerte potensialvurderinger er del av undersøkelsesplikten jf. kulturminnelovens §9, som må oppfylles av ansvarlig myndighet (fylkeskommunen/sametinget) i løpet av planprosessen.

2.5 Kulturmiljø

Kulturmiljø er definert i tråd med metodikk omtalt i Statens vegvesens (2006) «Håndbok 140, og Riksantikvarens (2003) Rettleiar: Kulturminne og kulturmiljø i konsekvensutgreiingar». Hvilke kriterier som vektlegges avhenger av hva som kjennetegner kulturmiljøet, dette går fram av tekstbeskrivelsen av det enkelte miljø. Typiske forhold som styrer avgrensning vil være naturlige grenser i landskapet, grenser for ressurstilgang, økonomiske forhold, bosetting eller funksjonelle forhold. Andre kriterier kan være områder som tydelig viser stor tidsdybde, preg av en bestemt tidsepoke eller landskapstyper som har gitt grunnlag for en spesiell utvikling.

Landskapets ulike særtrekk og kvaliteter anses i dag som en viktig del av kulturhistorien. Landskap skal ikke kun forstås som fysiske rom (materielle strukturer og betingelser), men også som en del av det mentale rom (kulturelle og psykologiske oppfatninger og fortolkninger) og sosiale rom (samfunnsmessige og politiske strukturer og relasjoner). Landskapet er en del av kulturen og det er viktig at fokus ikke bare rettes mot enkeltpunkter i landskapet, men mot landskapet som helhet. Det er lagt vekt på den helhetlige opplevelsen av kulturmiljø i dag. På kulturmiljøkart til denne rapporten (vedlegg 2) er miljøene vist som punkter uten avgrensning.

Om grensesnitt mot andre temaer står det videre i vegvesenets håndbok 140 (Statens Vegvesen 2006:197): *For å unngå dobbeltvektning ved at de samme aspekter konsekvensvurderes innenfor flere tema, er det definert følgende avgrensninger:*

- *De visuelle forhold knyttet til kulturlandskapet, kulturminner og kulturmiljø omtales og vektlegges under landskapsbilde. Landskapets historiske innhold, forståelsen av historien, vektlegges under tema Kulturminner og Kulturmiljø.*

- *Identiteten som en gruppe beboere eller brukere knytter til spesielle kulturminner/ miljøer, landskapsrom eller naturtyper, skal behandles under temaet nærmiljø og friluftsliv. Det kulturhistoriske aspektet skal behandles under temaet kulturmiljø.*

2.6 Kriterier for verdi

Ved verdivurdering av kulturminner legges det, foruten generelle kriterier, vekt på den enkelte fylkeskommunes og kommunes vernekriterier og satsinger.

I konsekvensvurderingen er det anvendt en tredelt skala for verdisetting, hvor høyeste karakter ikke nødvendigvis bare gis til kulturminner og kulturmiljø av nasjonal verdi. Kulturminner og kulturmiljø kan gis stor verdi ut fra lokal eller regional opplevelse og tilknytning.

For hvert kulturminne eller kulturmiljø beskrives elementer som viser den kulturhistoriske verdien, eksempelvis pedagogisk verdi, kunnskapsverdi eller opplevelsesverdi. Ved verdivurdering av kulturmiljø tar vi utgangspunkt i følgende kriterier:

Tabell 1 Kriterier for verdisetting av kulturmiljø og – minner (Statens vegvesen, 2006).

Type kulturmiljø	Liten verdi	Middels verdi	Stor verdi
Fornminner/ samiske kulturminner (automatisk fredet)	<ul style="list-style-type: none"> – Vanlig forekommende enkeltobjekter ute av opprinnelig sammenheng 	<ul style="list-style-type: none"> – Representative for epoken/funksjonen og inngår i en kontekst eller i et miljø med noe tidsdybde. – Steder det knytter seg tro/tradisjon til 	<ul style="list-style-type: none"> – Sjeldent eller spesielt godt eksempel på epoken/funksjonen og inngår i en svært viktig kontekst eller i et miljø med stor tidsdybde. – Spesielt viktige steder som det knytter seg tro/tradisjon til
Kulturmiljøer knyttet til primærnæringene (gårdsmiljøer/fiskebruk/småbruk og lignende)	<ul style="list-style-type: none"> – Miljøet ligger ikke i opprinnelig kontekst. – Bygningsmiljøet er vanlig forekommende eller inneholder bygninger som bryter med tunformen. – Inneholder bygninger av begrenset kulturhistorisk/arkitektonisk betydning. 	<ul style="list-style-type: none"> – Miljøet ligger delvis i opprinnelig kontekst. – Enhetlig bygningsmiljø som er representativt for regionen, men ikke lenger vanlig og hvor tunformen er bevart. – Inneholder bygninger med kulturhistorisk/arkitektonisk betydning. 	<ul style="list-style-type: none"> – Miljøet ligger i en opprinnelig kontekst. – Bygningsmiljø som er sjeldent eller særlig godt eksempel på epoken/funksjonen og hvor tunformen er bevart. – Inneholder bygninger med stor kulturhistorisk/arkitektonisk betydning.
Kulturmiljøer i bebygde områder (bymiljøer, boligområder)	<ul style="list-style-type: none"> – Miljøet er vanlig forekommende eller er fragmentert. – Inneholder bygninger som har begrenset kulturhistorisk betydning. 	<ul style="list-style-type: none"> – Enhetlig miljø som er representativt for epoken, men ikke lenger vanlig. – Inneholder bygninger med arkitektoniske kvaliteter og/eller kulturhistorisk betydning. 	<ul style="list-style-type: none"> – Enhetlig miljø som er sjeldent eller særlig godt eksempel på epoken. – Inneholder bygninger med spesielt store arkitektoniske kvaliteter og/eller av svært stor kulturhistorisk betydning.
Tekniske og industrielle kulturmiljøer og rester etter slike (industri, samferdsel)	<ul style="list-style-type: none"> – Miljøet er vanlig forekommende. – Inneholder bygninger uten spesielle arkitektoniske kvaliteter. 	<ul style="list-style-type: none"> – Miljøet er representativt for epoken, men ikke lenger vanlig. – Inneholder bygninger med arkitektoniske kvaliteter. 	<ul style="list-style-type: none"> – Miljøet er sjeldent og spesielt godt eksempel på epoken. – Inneholder bygninger med spesielt store arkitektoniske kvaliteter.
Andre kulturmiljøer (miljøer knyttet til spesielle enkeltbygninger, kirker, kulturlandskap, parker og lignende)	<ul style="list-style-type: none"> – Miljøet er vanlig forekommende og/eller er fragmentert. – Bygninger uten spesielle kvaliteter. – Vanlig kulturlandskap med endret topografi. 	<ul style="list-style-type: none"> – Miljø som er representativt for epoken, men ikke lenger vanlig. – Bygninger/objekter med arkitektoniske/kunstneriske kvaliteter. – Vanlig kulturlandskap med noe endret topografi. 	<ul style="list-style-type: none"> – Miljø som er sjeldent og/eller særlig godt eksempel på epoken. – Bygninger/objekter med svært høy arkitektonisk/kunstnerisk kvalitet. – Sjeldent/gammelt kulturlandskap.

2.7 Kriterier for omfang

Omfang er en vurdering av hvilke endringer tiltaket antas å medføre for de ulike miljøene eller områdene. Omfang vurderes for de samme områder som er verdivurdert. Omfanget vurderes i forhold til 0-alternativet som er dagens situasjon inkludert forventet endring. Kriterier for fastsettelse

av omfang er gitt i Statens vegvesen Håndbok 140 (Statens vegvesen 2006), og er gjengitt i tabellen under. Omfanget vurderes med utgangspunkt i kriteriene, og angis på en trinnløs skala fra stort positivt omfang til stort negativt omfang.

Tabell 2 Kriterier for vurderinger av tiltakets omfang for kulturmiljøer (Statens vegvesen, 2006).

	Stort positivt omfang	Middels positivt omfang	Lite/intet omfang	Middels negativt omfang	Stort negativt omfang
Kulturminner og –miljøers³ endring og lesbarhet	<ul style="list-style-type: none"> – Tiltaket vil i stor grad bedre forholdene for kulturminner/ miljøer – Tiltaket vil i stor grad øke den historiske lesbarheten 	<ul style="list-style-type: none"> – Tiltaket vil bedre forholdene for kulturminner/ miljøer – Tiltaket vil bedre den historiske lesbarheten 	<ul style="list-style-type: none"> – Tiltaket vil stort sett ikke endre kulturminner/ miljøer – Tiltaket vil stort sett ikke endre den historiske lesbarheten 	<ul style="list-style-type: none"> – Tiltaket vil medføre at kulturminner/ miljøer blir skadet – Tiltaket vil redusere den historiske lesbarheten 	<ul style="list-style-type: none"> – Tiltaket vil ødelegge kulturminner/ miljøer – Tiltaket vil ødelegge den historiske lesbarheten
Historisk sammenheng og struktur	<ul style="list-style-type: none"> – Tiltaket vil i stor grad styrke den historiske sammenhengen mellom kulturmiljøer og deres omgivelser – Tiltaket vil i stor grad forsterke historiske strukturer 	<ul style="list-style-type: none"> – Tiltaket vil styrke den historiske sammenhengen mellom kulturmiljøer og deres omgivelser – Tiltaket vil forsterke historiske strukturer 	<ul style="list-style-type: none"> – Tiltaket vil stort sett ikke endre den historiske sammenhengen mellom kulturmiljøer og deres omgivelser – Tiltaket vil stort sett ikke endre historiske strukturer 	<ul style="list-style-type: none"> – Tiltaket vil svekke den historiske sammenhengen mellom kulturmiljøer og deres omgivelser – Tiltaket vil redusere historiske strukturer 	<ul style="list-style-type: none"> – Tiltaket vil bryte den historiske sammenhengen mellom kulturmiljøer og deres omgivelser – Tiltaket vil ødelegge historiske strukturer

Kulturminner kan påvirkes direkte gjennom inngrep, eller indirekte gjennom visuell påvirkning.

Direkte virkning kan skje i form av direkte inngrep:

- Kulturminner og kulturmiljø kan skades, fjernes, ødelegges eller tildekkes.
- Kulturminner og kulturmiljø kan skades ved oppstyking, etablering av barrierer innenfor kulturmiljø eller mellom kulturmiljø og omgivelser.

Direkte inngrep vil som oftest være knyttet til anleggsfasen.

Indirekte virkning kan skje i form av visuelle forstyrrelser:

Endring av kulturminnets og kulturmiljøets synlige omgivelser kan påvirke opplevelsesverdien og den pedagogiske verdien. Visuelle forstyrrelser er som oftest knyttet til både anleggs- og driftsfasen.

Visuell påvirkning vurderes ut fra kriterier i veilederen *Visuell innvirkning av vindkraftanlegg og kraftledninger på kulturminner og kulturmiljø*, NVE veileder 3/2008 (Lindblom & Jerpåsen 2008)

³ Herunder historiske kommunikasjonsårer

Tabell 3 Kriterier for vurdering av visuell innvirkning (Lindblom & Jerpåsen 2008).

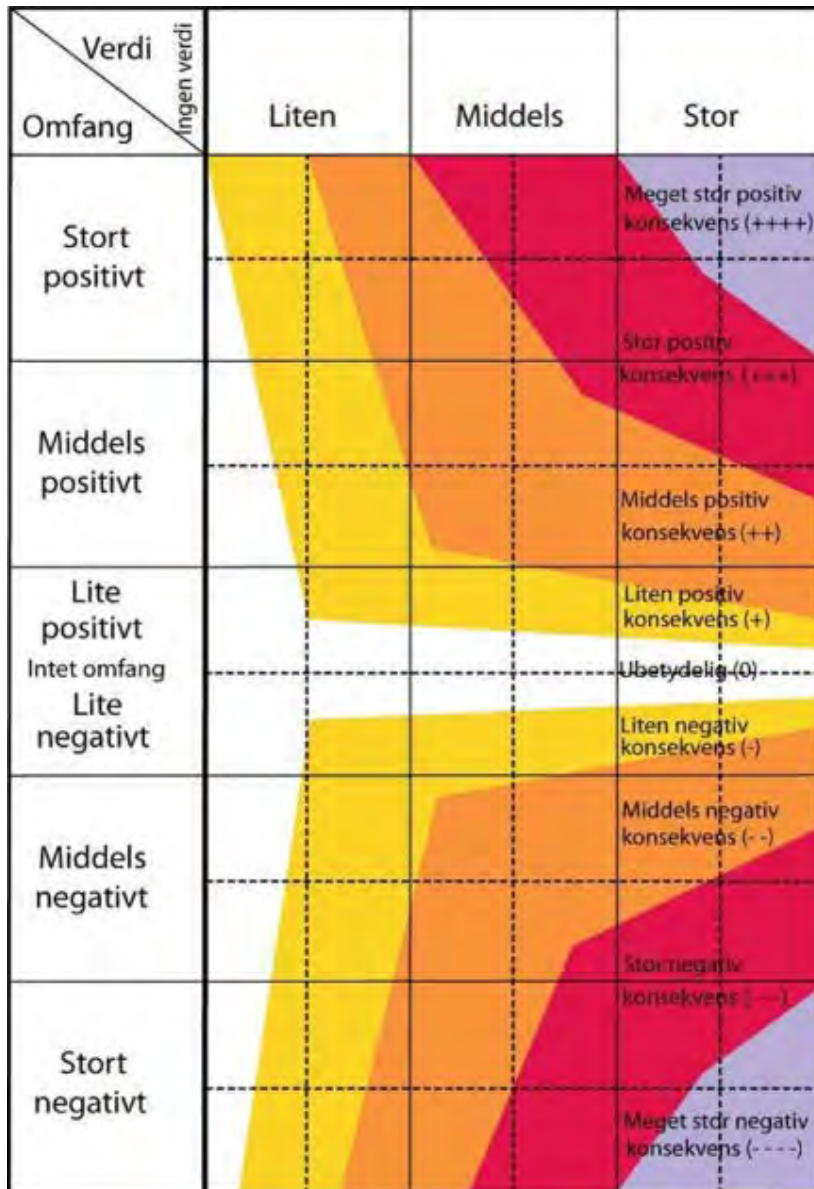
Avstand	Fra kulturminne/kulturmiljø til vindkraftverket eller kraftledninger.
Synlighet	Hvor mange turbiner/master er synlige fra ulike kulturmiljø og fra forskjellige ståsteder i et kulturmiljø?
Visuell dominans	Hvorvidt synsfeltet fra et kulturminne/-miljø er dominert av tiltaket. Konkurrerer tiltaket med godt synlige og markerte kulturminner?
Skala	Tiltakets skala (antall turbiner, høyde og utforming på master osv.) har også betydning for virkningen.
Topografi og vegetasjon	Landskapets topografi og vegetasjon, evt bebyggelse, er avgjørende for synlighet og visuell dominans.
Visuelle og funksjonelle sammenhenger	Bryter tiltaket slike sammenhenger? Påvirker tiltaket lesbarheten av sammenhengene?
Utsikt, siktlinjer	Bryter tiltaket viktige utsiktsretninger eller siktlinjer fra et kulturminne/-miljø?
Autentiske miljøer (kulturhistorisk karakter)	Moderne inngrep som kraftledninger og vindturbiner kan virke dominerende i forhold til kulturminner/-miljø som er lite endret siden de ble anlagt, brukt eller forlatt.
Forventning	Hvilken historie vil vi, og forventer vi, at stedet skal formidle?
Antall berørte	I spesielle tilfeller kan det være nyttig å antyde hvor mange personer som opplever at kulturminnet/-miljøet blir visuelt berørt, samt varighet av forstyrrelsen hvis man er i bevegelse.
Årstidsvariasjoner	Sikt, værforhold, mørketid osv. kan påvirke omfanget av et tiltak.
Skyggekast, støy	Det bør være tilstrekkelig avstand mellom verdifulle kulturminner/-miljø og vindkraftverk for å unngå at lokaliteten blir påvirket av skyggekast eller støy.
Reversibelt tiltak	Er tiltaket reversibelt og hvilke muligheter er det for å gjenskape tidligere landskap/kulturmiljø ved hjelp av revegetering, påfylling av masser etc.?

Som en veiledning kan tre avstandssoner benyttes for vurderingen av ledningens visuelle dominans:

- Visuelt territorium (3 x mastenes høyde): omgivelsene okkuperes totalt.
- Visuell dominansone (opp til 10-12 x mastenes høyde): mastene fyller ikke lenger hele synsfeltet.
- Visuell influenssone (til mastene ikke lenger er synlige): mastene er del av landskapsbildet

2.8 Kriterier for konsekvens

Konsekvenser er de fordeler og ulemper et tiltak medfører i forhold til 0-alternativet. Konsekvensgraden bestemmes ut fra matrise i Håndbok 140 (Statens vegvesen, 2006). Betydningen av inngrepet fastsettes på grunnlag av en skjønnsmessig vurdering av verdier i det berørte området sett i forhold til tiltakets omfang.

Figur 1 Matrise for konsekvens (Statens vegvesen, 2006).

2.9 Kriterier for samlet konsekvens

I denne utredningen har vi vurdert samlet konsekvens for delstrekninger av ledningen. Samlet konsekvens er en skjønnsmessig vurdering, basert på konsekvensvurderingene for hvert enkelt berørt kulturmiljø. Den samlede konsekvensen er ikke utregnet som ren summing av konsekvenser for enkeltmiljøene, men er en vurdering av totalbildet. Der det er betydelige negative eller positive konsekvenser for enkeltkulturminner eller -kulturmiljø, gis disse stor vekt i vurderingen av samlet konsekvens for hele strekningen.

3 Tiltaket

3.1 Ny kraftledning

Statnett søker om konsesjon for å oppgradere nettforbindelsen mellom Sauda og Lyse fra 300 kV til 420 kV driftsspenning. Den nye kraftledningen mellom Sauda og Lyse vil bli ca. 78 km lang, og vil i hovedsak bli bygget parallelt med eksisterende kraftledning. Ledningen bygges med standard 420 kV portalmaster i stål og to strømførende liner per fase (duplex linetverrsnitt).

3.2 Riving av kraftledning

Den eldste og svakeste av de to eksisterende kraftledningene mellom Sauda og Førre vil bli revet (47 km). Mellom Førre og Lyse (32 km) vil den bli stående inntil videre for å sikre strømforsyningen på strekningen Tokke-Førre-Lyse. Rivingen av ledningen mellom Sauda og Førre vil foregå i samme anleggsperiode som for bygging av den nye ledningen.

3.3 Transformatorstasjoner

Tiltaket omfatter utvidelser av to transformatorstasjoner. Sauda transformatorstasjon planlegges utvidet med et nytt 420 kV-anlegg nord for eksisterende stasjon og transformering mellom eksisterende 300 kV-anlegg og nytt 420 kV-anlegg. I Hylene planlegges det å etablere et nytt 420 kV GIS-anlegg som skal erstatte dagens 300 kV GIS anlegg.

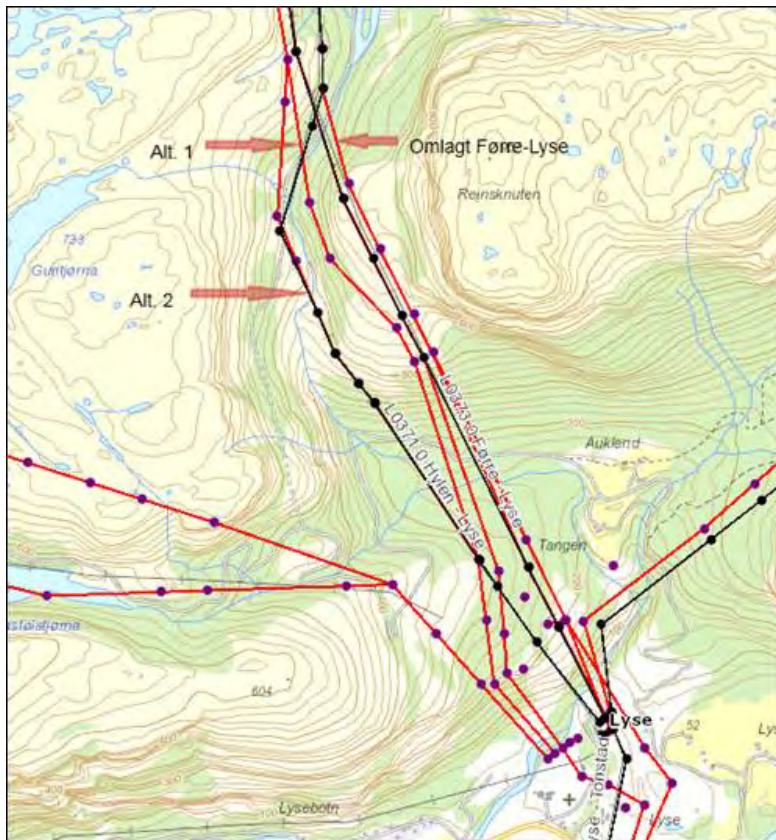
3.4 Innføring til Førre

Her vises de tre foreslåtte alternativene ned til Førre. Førre stasjon ligger nederst i bildet.

3.5 Innføring til Lyse

Her vises de to alternativene ned til Lyse:

3.6 Innføring til Hylen

Her vises de to alternativene for innføring til Hylen.

4 Statusbeskrivelse og verdivurdering

4.1 Områdebeskrivelse

Prosjektet strekker seg gjennom de fire kommunene Sauda, Suldal, Hjelmeland og Forsand. I all hovedsak går linjen over fjell og i heiområder. Enkelte steder krysser den bebygde arealer (i dalførene og i seterområdene).

4.2 Kulturhistorisk utvikling

4.2.1 Sauda Industristed

Funn viser aktivitet i Sauda fra vikingtiden og middelalderen. Produksjon og eksport av tømmer var viktig for utvikling av lokalsamfunnet frem til slutten av 1700-tallet, senere preges utviklingen av gruvedrift på 1800-tallet og industrialiseringen og det store hamskiftet på 1900-tallet.

På 1800-tallet startet et lite eventyr med gruvedrift i Allmannajuvet. Der ble det tatt ut sink mellom 1881 og 1899. På den smale gruveveien ble malmen fraktet ned til Sauda, hvor produktene ble skipet videre ut fjorden. Andre virksomheter som saudabuen drev med på denne tiden, var salg av isblokker som ble skåret ut av Rødstjødna på vinterstid og tidlig på våren.

Til tross for både tømmer- og gruvedrift, startet ikke den virkelige industrialiseringen i Sauda før ut på 1900-tallet, da byggingen av Sauda Smelteverk tok til. I 1915 startet Union Carbide Corp. anleggsdrift på området som gikk under navnet Klubben, like bortenfor Øyra (sentrum). I 1923 startet prøvedriften. Under andre verdenskrig bygget tyske Nordag, i regi av Hermann Göring, et stort aluminiumsverk i Saudasjøen. Produksjonen kom ikke igang før i 1945, like før krigen var over. Det har vært 33 ovner i drift ved smelteverket gjennom årene, men i dag er det bare ovn 11 og 12 som er i drift.

4.2.2 Heiområdene på grensen mellom Sauda og Suldal.

Vegetasjonshistoriske undersøkelser viser spor etter husdyrbeiting fra ca 3500 år f.Kr. (yngre steinalder) i heiområdene på grensen mellom Suldal og Sauda. Alt tyder imidlertid på at det har vært en sporadisk aktivitet og at jakt og fangst har vært den viktigste ressursutnyttelsen. Dette forklares blant annet ved at områdene langs Hylsfjorden og Saudafjorden også har vært lite befolket gjennom steinalderen.

I overgangen mellom bronsealder/jernalder ser vi en markant økning i beiteaktivitet men det er sparsomt med andre spor etter menneskelig aktivitet fra perioden. Et bronsealdersverd fra Vanvik utmerker seg i et ellers så ganske funntomt område.

I løpet av jernalderen viser gravhauger og funn at det ble etablert gårder både på Vanvik, Birkeland, Søndena og Molla. I Vikingetid og tidlig middelalder ble antagelig også Lingvang, Selland og Tengesdal etablerte gårder. På denne tiden har vi også spor etter korndyrking. Gjennom middelalderen og nyere tid ser vi liten endring i folks utnyttelse av området. Det ser heller ikke ut som om Svartedauden påvirket bruken av heiområdene i nevneverdig grad. Først på 1800-tallet, da befolkningsmengden økte sterkt, skjedde det en kraftig oppblomstring i stølsbruken. Stølsanlegg, høystakketufter, steingjerder hellere og utløer vitner om stølsdrift med både beiting og utslått.

En del av stølene (de høgstliggende og de marginale) var for øvrig bare i bruk under den mest intensive perioden på 1800-tallet. På 1900-tallet avtok bruken gradvis helt til stølingen i heiområdene opphørte på 1950-tallet.

4.2.3 Suldalsvatnet, kommunikasjons historie

Suldalsvatnet har til alle tider vært en sentral ferdselsåre i Suldal. Tidlige var det robåtene som preget ferdselen langs Suldalsvatnet. Den gamle ridevegen over Hylsskaret var frem til slutten av 1800-tallet hovedferdselvegen i Suldal. Veggen forbandt Hylsfjorden og Suldalsvatnet. Alderen på veggen er ukjent, men bruken av den økte utover på 1700-tallet ettersom stedet Hylen innerst i Hylsfjorden fikk landhandlerier samtidig som det ble oppnevnt egne «skysskaffere». På 1840-tallet ble veggen utbedret til rideveg. Da Suldalsvegen ble bygd, mistet den gamle veggen gradvis sin betydning. Suldalsvegen fra Sand til Suldalsosen var ferdig bygd i 1874, og i 1885 ble dampskipet Suldaldampen» satt i rute over Suldalsvatnet mellom Suldalsosen og Nesflaten.

På 1930-tallet kom ferga M/S «Suldalsporten», som trafikkerte strekningen Nesflaten–Solheimsvik.

I 1932 ble det her bygd ferjekaier i betong, som erstattet de opprinnelige fergekaiene av tre. Omkring 1940 ble en større motorferje satt i drift, og dette førte til at ferjekaien i sørvest ble flyttet fra Suldalsosen til Solheimsvik. I Nesflaten ble det bygd ny fergelem som kunne ta i mot den nye fergen. Da veggen langs Suldalsvatnet ble åpnet, opphørte ferjetrafikken. Den nye riksvegen ga lokalsamfunnet i indre Ryfylke bedre kommunikasjon. Utbyggingen av veggen ble sett på som meget viktig for utviklingen i området. Byggingen startet opp i 1972 og veggen sto ferdig i 1980.

4.2.4 Heiområdene i Hjelmeland

I Lusaheia har det ikke vært foretatt systematiske, arkeologiske registreringer, men det er likevel påvist en buplass fra steinbrukende tid samt mange hellere i Storådalen. Dalen er klart et viktig område for arkeologisk og vegetasjonshistorisk kunnskap i fjellområda mellom kyst og de indre fjellstrøkene. Også heiområda nord for Storådalen har i så måte et viktig potensiale, noe de registrerte fangstminna, trolig for det meste fra nyere tid, vitner om.

Grasdalen har langt tilbake i tid vært brukt til beite og stølsdrift. Nederst i dalen ligger det fire stølsplasser; Brokålega, Futelega, Krolega og Prestehidler. Lenger opp i dalen ligger Gamlestøl og Øvredalslega. Gamlestøl har i tillegg til å være stølsplass vært viktig i forbindelse med jakt og fiske. Her finnes det tre hellere som har vært i bruk helt opp til i dag.

Reinshonnvegen en gammel ferdselsåre ("kløvhestveg") som "austmennene" brukte mellom Setesdal og Tøtlandsvik eller Førre i Hjelmeland. Veggen var oppdelt i dagsmarsjer med overnatting på støler og hellere. Gamlestøl var første overnatting på veggen øst over.

Nilsebu er fra gammelt av en del av Viglesdalen. Området har lenge vært brukt til beite (i alle fall fra tidlig på 1700-tallet). Jakt, fangst og fiskefiske har ganske sikkert hatt en svært lang tradisjon i dalføret. Nilsebu og Storådalen er kjent som gode fiskeplasser.

4.2.5 Lysebotn

På Nedrebø innerst i Lysefjorden er det gjort funn fra yngre steinalder. Den eldste kjente gårdsbosetningen finner vi på Lyse og Nedrebø (eldre jernalder) samt på Auglend og Tangen (vikingetid). Alt tyder på at Lysebotn har hatt en kontinuerlig jordbruksbosetning gjennom hele jernalder og middelalder.

Ved Lysebotn er det registrert flere hellere med eldre forhistorisk bosetning og aktivitet. Spesielt interessant er Kongesteinen som har klare spor etter bruk fra like etter Kristi fødsel (eldre romertid). Generelt strekker bruken av hellere seg fra steinalder og frem til inn i nyere tid. Det er gjort flere gravfunn opp gjennom årene og det ser ut som om Lysebotn har hatt en rik jordbruksbosetning i eldre jernalder.

Også i nyere tid fremsto Lysebotn som en tradisjonsrik eldre jordbruksbygd, men i dag er jordbruksaktiviteten sterkt redusert. Langs sjøen fantes det flere sjøhus og mindre bosteder for strandsittere. Fjorden har vært den viktigste ferdselsveien for beboerne innerst i Lysefjorden, men også ferdselsvegene over fjellet var viktig. I tidligere tider var det nær kontakt mellom folk i Setesdal og i Lyse.

I 1947 begynte planleggingen av vannkraftverk som kom til å få stor betydning for bygda på 1900-tallet. Både Lysefallene og Årdalsvassdraget skulle utnyttas. Det eldste kraftverket sto klart i 1953 og Tjodan Kraftverk i 1984.

4.3 Potensial for funn av hittil uregistrerte kulturminner

Det er viktig å være klar over at potensialvurderingene er forholdsvis grove og at de i utgangspunktet er beregnet på selve ledningsnett og dens umiddelbare nærhet.

I Lusaheia har det ikke vært foretatt systematiske, arkeologiske registreringer, men det er likevel påvist en boplass fra steinbrukende tid samt mange hellere i Storådalen. Dalen er klart et viktig område for arkeologisk og vegetasjonshistorisk kunnskap i fjellområda mellom kyst og de indre fjellstrøkene. Også heiområda nord for Storådalen har i så måte et viktig potensiale, noe de registrerte fangstminna, trolig for det meste fra nyere tid, vitner om.

Grasdalen og til dels stølsdalen har langt tilbake i tid vært brukt til beite og stølsdrift. Nederst i dalen ligger det fire stølsplasser; Brokålega, Futelega, Krolega og Prestehidler. Disse stølene ligg 620 til 680 moh. Øvredalslega ved Øvredalstjørn 2-3 km lenger opp i dalen ca. 800 moh. og Gamlestøl i nordaustre enden av Gamlestølsvatnet ca. 825 moh. Potensialet i område mht uregistrerte kulturminner er forholdsvis stort.

Generelt sett er det middels stort potensiale for automatisk fredete kulturminner langs elver og vann. Dessuten er det stort potensiale i områder med eldre dyrket mark.

Potensialet for funn av automatisk fredete kulturminner er vist på kart (se vedlegg).

4.4 Verdivurderte kulturminner og kulturmiljø

4.4.1 *Gårdstun med gammelt kulturlandskap, Longabakka under Austraheim (Nr 1):*

Husmannsplassen består av våningshus, stall og driftsbygning (SEFRAC_ID: 1135_403_7 til 1135_403_7) fra andre halvdel av 1800-tallet. Øst for tunet er det også ruiner etter en eldre husmannsplass. Innmarka fremstår som et typisk og representativt kulturlandskap som etter hvert har blitt mer og mer sjeldent. Det består både av fulldyrket mark, overflatedyrket mark og beitemark. Gamle steingjerder, drifteveier/gårdsveier med oppmurte fundamenter og kanter, ruiner etter diverse bygninger og innhegninger fremtrer svært tydelig på grunn av aktiv beiting. Området har stor

opplevelsesverdi og pedagogisk verdi på grunn av både form, innhold og synlighet. Dessuten er det et middels høyt potensiale for å påvise funn under markoverflaten fra førreformatorisk tid.

Verdi: Stor

Figur 2 Husmannsplass Longabakka under Austrheim. Foto: Inge Lindblom

Figur 3 Gammelt kulturlandskap på Longabakka under Austrheim. Foto: Inge Lindblom

4.4.2 Gårdstun og innmark, Træet under Austrheim (Nr 2)

Kulturlandskap med intakt våningshus og driftsbygning fra midten av 1800-tallet (SEFRAK_ID: 1135_403_3 og 1135_403_4). Et typisk eksempel på en husmannsplass i Sauda med både opplevelsesverdi og pedagogisk verdi.

Verdi: Middels

Figur 4 Træet under Austrheim. Foto: Inge Lindblom

4.4.3 Ruiner etter et 20-tals utløer, bu og eldhus (Nr 3)

Ligger spredt over et stort område fra Stølsholtet (syd for vannet «Øvra») og sydover mot Finnabu.

Verdi: Liten

4.4.4 Finnabu, eldre Stølsmiljø (Nr 4)

Området består av i alt 4 bygninger (SEFRAC_ID: 1135_503_39 til 1135_503_42) og en ruin etter eldre stølsbu. Bygningene er datert til 1800-tallet og første kvart-del av 1900-tallet. Fint eksempel på en tidligere stølsgrend.

Verdi: Middels

Figur 5 Finnabu. Foto tatt i 2001: ENCO AS.

4.4.5 Tengsdalsstølen (Nr 5)

Gamle stølsområder nord og nordøst for Indra Vatnet. Dagens stående bygninger (hytter og buer) er ikke SEFRAK-registrert. Spor etter steingjerder og stier. Området har en viss opplevelsesverdi.

Verdi: Liten/middels

Figur 6 Tengsdalsstølen. Foto: Inge Lindblom

4.4.6 Djupadal, eldre stølsmiljø (Nr 6)

I Djupdal ligger den ene av stølene til Hylenen. Intakt stølsbygning og grunnmur som antakelig skriver seg fra et fjøs. Et markant steingjerde omgir deler av vollene. Djupadalstølen er et bra eksempel på marginal tilpasning for stølsbruk.

Verdi: Middels/liten

Figur 7 Djupedal. Foto tatt i 2001: ENCO AS

Foto: tatt i 2001: Bjarte Skipevåg

4.4.7 Strandsted og gårdstun i Hylene (Nr 7)

Tunet i Hylene består av en rekke nyere bygninger, men bare tre er registrert i SEFRAK på grunn av alder (ID: 1134_12_43 til 1134_12_43). Det dreier seg om to sauefjøs og en driftsbygning, hvor alle tre er datert til tiden 1800 til 1824. I dag preges området av energiproduksjon og kraftledninger. Hylene vannkraftverk ble etablert i 1981. Man kan velge å se området som et godt eksempel på en «hybrid» mellom et gammelt kulturlandskap og et moderne energi landskap. Dette gir området både opplevelsesverdi og pedagogisk verdi.

Verdi: Middels

Figur 8 Hylene kraftstasjon, gammel kulturmark og trafostasjon.

Foto: Inge Lindblom

Figur 9 Gårdstunet i Hylene. Foto: Inge Lindblom

4.4.8 Kolbeinstveit Bygdetun. (Nr 8)

Kolbeinstveit er en storgard fra 1850-talet som ligger langs RV 13, ca 5 km øst for Suldalsosen. I bygdetunet er det også flere hus som er flytta til garden etter at tunet ble et museum (SEFRAK_ID: 1134_6_24 til 1134_6_29). Guggedalsloftet fra Bråtveit ble tidligere flyttet til tunet og er den eldste bevarte trebygningen i Rogaland. Ellers består tunet av driftsbygning, stall, smie, eldhus foruten et våningshus. Kolbeinstveit ligger under Ryfylkemuseet.

Verdi: Stor

Figur 10 Bygdetunet på Kolbeinstveit. Foto: Inge Lindblom

Figur 11 Stabur, Rogalands eldste stående bygning fra 1281. Foto: Inge Lindblom

4.4.9 Skardstølen. (Nr 9)

Gammel seter fra 1800-tallet. Stølsbua er den eneste stående bygningen i dag (SEFRAC_ID: 1134_6_77). På setervollen ligger det 3 ruiner, den ene etter kombinert bu og ystebu med gang i mellom. Dessuten finnes det spor etter steingjerder sør for setervollen. Området har opplevelsesverdi og fremstår ruiner og bygning som et godt pedagogisk potensiale.

Verdi: Middels.

Figur 12 Skardstølen. Seterbu og ruiner. Foto: Inge Lindblom

4.4.10 Tjøstheimsandsa. Setervoll med steingjerder og bygninger fra 1800-tallet. (Nr 10)

Anlegget består av to seterbol og fire uthus. To av bygningene er i dag gjort om til hytter (SEFRAK_ID: 1134_7_62 til 1134_7_66) Området har opplevelsesverdi og fremstår som autentisk med godt pedagogisk potensiale.

Verdi: Stor/middels.

Figur 13 Tjøstheimsandsa. Seter1800-tallet. Foto: Inge Lindblom

4.4.11 Setervoller. Hytter/seterbygninger fra 1800-tallet.(Nr 11)

Lunde, "Haugastølen"(SEFRAK_ID: 1134_7_60) og Sandviko, Sandsa (SEFRAK_ID: 1134_7_61) samt steingjerder. Området har en viss opplevelsesverdi.

Verdi: Liten/middels.

Figur 14 Setervoller, Haugastølen og Sandsa. Foto: Inge Lindblom

4.4.12 Hetleli. Rester etter utløe fra 1700 tallet. (Nr 12)

(SEFRAK_ID: 1134_10_68).

Verdi: Liten/ingen.

4.4.13 Gamlestølen (gammel stølsvoll). (Nr 13)

På østsiden Gamlestølsvatn har det tidligere vært drevet stølsdrift. I dag finnes det ingen bygninger på stedet. På Nordsiden av vannet står det en bu/hytte. Rester etter det gamle seterlandskapet har en viss opplevelsesverdi.

Verdi: Middels/liten verdi.

Figur 15 Bu/hytte ved nordenden av Gamlestølvatn. Foto: Inge Lindblom

4.4.14 Øvredalslega. Gårdsanlegg (seteranlegg?) fra førreformatorisk tid. (Nr 14)

Kulturmiljøet ligger 800 m.o.h. i Grasdalen, ca 800 m syd for Gamlestølosen. Anlegget består av minst 4 tufter, to sirkelrunde steinformasjoner, rydningsrøyser og mulig dyrkningstrasse. Kulturminnet er ikke tidligere registrert. Hverken gårdsanlegget eller vannet nedenfor har ikke navntilknytning i kartverket. Eneste kartfestede stedsnavn i området er «Grasdalen» eller «Grasdalen» som strekker seg fra Grasdalshytta til Gamlestølsvatnet, en strekning på ca 4 km. Imidlertid kan det tyde på at stedet har en lokal navntilknytning. I beskrivelser om Luseheia Nasjonalpark er området benevnt som Øvredalslega ved Øvredalstjørn. Både deler av anleggets konstruksjon og forholdene rundt navnsettingen tilsier at bosetningen på stedet strekker seg bakenfor den vanlige seterdriften på 17 og 1800-tallet og utelukker ikke en fastere bosetning på i sen vikingetid eller tidlig middelalder. Gårdsanlegget har vesentlig vitenskapelig, pedagogisk og opplevelsesmessig verdi.

Verdi: Stor.

Figur 16 Rester etter gårdsanlegg i Grasdalen. Foto: Inge Lindblom

4.4.15 Grasdalen. Gammelt sæter-område. (nr 15)

Hyttene nord for Grasdalshytta (turistforeningshytte opprinnelig bygget av kraftselskapet Lyse) brukes i dag til jakt og sauetilsyn. Den ene hytta er bygget på tuftene av en gammel jordhytte, feilaktig kalt Presthidler. Hellenen er fremdeles godt synlig under en stor stein like bak hytta. Syd for hyttene ligger en kve og nedenfor Området har både opplevelsesmessig og vitenskapelig verdi.

Verdi: Middels.

Figur 17 Gammel setervoll i Grasdalen nord for Turistforenings-hytta. Foto: Inge Lindblom

4.4.16 Storhiller, gammel bosetning og bu fra nyere tid. (Nr 16)

Heller som ganske sikkert har vært benyttet av folk i langt bakover i tid. Vi vet at flere hellere i fjellområdene har vært brukt i forhistorisk tid og middelalder og det er derfor høyst sannsynlig at eventuelle arkeologiske undersøkelser i Storhiller vil vise det samme. Kulturminnet har stor pedagogisk og opplevelsesmessig verdi. Dessuten er det mulig at helleren kan inneholde betydelig vitenskapelig verdi.

Verdi: Stor/middels.

Figur 18 Storhiller. Foto: Inge Lindblom.

4.4.17 Tangen og Auklend. (Nr 17)

To gårdsbruk ovenfor Lyse. På tangen er det en løe fra 1700-tallet (SEFRAK_ID: 1129_3_10). På Auklend er det et bolighus fra 1700-tallet og en løe fra slutten av 1800-tallet (SEFRAK_ID: 1129_3_8 og 1129_3_9). Gårdsbrukene danner et miljø med en viss opplevelsesverdi.

Verdi: Liten.

4.4.18 Kongesteinen (automatisk fredet, ID-148196). (Nr 18)

En stor flyttblokk danner en heller som har vært i bruk allerede i eldre jernalder. Ved prøvestikk i 2011 ble det funnet ca 150 skår av keramikk. Kongesteinen har vitenskapelig og pedagogisk verdi.

Verdi: Middels/stor.

Figur 19 Venstre i bildet ligger gården Auklend. I høyere halvdel ligger Tangen. Kongesteinen (heller), ligger nær vegen helt til høyere. Foto: Inge Lindblom.

4.5 Oppsummering verdivurderinger

Nr	Navn	Type kulturminne/kulturmiljø	Verdi
1	<i>Longabakka under Austrheim</i>	<i>Gårdstun med gammelt kulturlandskap. Middels stort potensiale for kul-turminner fra førreformatorisk tid</i>	Stor
2	<i>Træet under Austrheim</i>	<i>Gårdstun og innmark</i>	Middels
3	<i>Støsholtet til Finnabu</i>	<i>Ruiner etter et 20-tals utløer, bu og eldhus</i>	Liten
4	<i>Finnabu,</i>	<i>Eldre Stølsmiljø</i>	Middels
5	<i>Tengesdalsstølen</i>	<i>Gamle stølsområder</i>	Liten/middels
6	<i>Djupadal</i>	<i>Eldre stølsmiljø</i>	Middels/liten
7	<i>Hylen</i>	<i>Strandsted og gårdstun, kulturlandskap</i>	Middels
8	<i>Kolbeinstveit</i>	<i>Bygdetun</i>	Stor
9	<i>Skardstølen</i>	<i>Gammel seter fra 1800-tallet</i>	Middels
10	<i>Tjøstheimsandsa.</i>	<i>Setervoll med steingjerder og bygninger</i>	Stor/middels
11	<i>Haugastølen og Sandviko</i>	<i>Setervoller. Hytter/seterbygninger</i>	Liten/middels
12	<i>Hetleli</i>	<i>Rester etter utløe</i>	Liten/ingen
13	<i>Gamlestølen</i>	<i>Gammel stølsvoll</i>	Middels/liten
14	<i>Øvredalslega</i>	<i>Gårdsanlegg (seteranlegg?) fra førreformatorisk tid</i>	Stor
15	<i>Grasdalen</i>	<i>Gammelt sæter-område.</i>	Middels
16	<i>Storhiller</i>	<i>gammel bosetning og bu fra nyere tid</i>	Stor/middels
17	<i>Tangen og Auklend</i>	<i>Gårdsbruk</i>	Liten
18	<i>Kongesteinen</i>	<i>Heller, eldre jernalder</i>	Middels/stor

5 Omfang og konsekvens

5.1 Beskrivelse og vurdering av 0-alternativet

Mellom Sauda og Lyse går det i dag 2 stk. 300 kV ledninger i parallell. Den ene ledningen er en 300 kV simplex ledning (en leder per fase), og består av standard stålmast med glassisolatorer i hengekjeder (I-form) og simplex Parrot strømførende liner. Høyden på mastene varierer fra 16-30 meter.

300(420) kV ledningen Sauda-(Saurdal)-Førre-Lyse er en duplexledning (to ledere per fase), med glassisolatorene i V-kjeder og har duplex Parrot strømførende liner.

0-alternativet er vurdert å være tilnærmet likt dagens situasjon og har dermed ingen konsekvens for kulturminner eller kulturmiljø.

5.2 Omfang og konsekvenser av 420 kV ledning

5.2.1 Strekning Sauda Hylen

Totalt er det identifisert 7 kulturminner og kulturmiljøer som mer eller mindre blir berørt av tiltaket. Det er ingen klare indikatorer som tilsier at kulturminner vil bli direkte berørt. Konsekvensene av tiltaket er dermed kun av visuell karakter.

Nr	Navn	Påvirkning	Verdi	Omfang	Konsekvens
1	<i>Longabakka under Austraheim</i>	<i>Dagens betydelige utbygging: transformatorstasjon og en rekke kraftledninger i området gjør at den visuelle opplevelsen fra kulturmiljøet ikke blir ekstra påvirket.</i>	Stor	Intet	Ubetydelig
2	<i>Træet under Austraheim</i>	<i>Kraftledningene allerede såpass dominerende at endringer i linjenettet vil ha forholdsvis liten betydning.</i>	Middels	Lite negativt	Liten negativ
3	<i>Stølsholtet til Finnabu</i>	<i>En oppgradering av ledningsnettet fra simplex til duplex har minimal visuell innvirkning på opplevelsen av ruinene i området.</i>	Liten	Lite negativt	Ubetydelig
4	<i>Finnabu</i>	<i>Avstanden til ledningene vil øke når simplexledningen rives. Tiltaket har minimal visuell innvirkning på opplevelsen av stølsområdet.</i>	Middels	Lite positivt	Ubetydelig
5	<i>Tengesdalsstølen</i>	<i>Den nye ledningen vil komme lengere unna Tengesdalsstølen. Tiltaket har minimal visuell innvirkning på opplevelsen av stølsområdet.</i>	Liten/middels	Lite positivt	Ubetydelig

6	Djupadal	Tiltaket medfører at ledningen forbi Djupadal fjernes. Avstand til ledningene vil øke. Visuell innvirkning reduseres.	Middels/ liten	Middels positivt	Liten positiv
7	Hylen	Endringer fra simplexledninger til duplexledninger har minimal visuell innvirkning (fjordspenn og sløyfe til ny stasjon)	Middels	Intet	Ubetydelig

Samlet konsekvens for kulturminner og kulturmiljø for strekningen Sauda Hylen vurderes til Ubetydelig.

5.2.2 Strekning Hylen Førre

Totalt er det identifisert 5 kulturminner og kulturmiljøer som mer eller mindre blir berørt av tiltaket. Det er ingen klare indikatorer som tilsier at kulturminner vil bli direkte berørt. Konsekvensene av tiltaket er dermed kun av visuell karakter.

Nr	Navn	Påvirkning	Verdi	Omfang	Konsekvens
8	Kolbeinstveit	Eksisterende simplexledning rives, og det bygges en ny duplexledning for Sauda-Liastølen. Innvirkning fra nærmeste ledning på Kolbeinstveit blir tilnærmet uendret. Mast syd for Suldalsvannet vil bli noe mer fremtrende.	Stor	Lite negativt	Liten negativ
9	Skardstølen	En oppgradering av ledningsnettet fra simplex til duplex har visuell innvirkning på kulturminnene i og med at de ligger rett under ledningene.	Middels	Lite negativt	Liten negativ
10	Tjøstheimsandsa.	En oppgradering av ledningsnettet fra simplex til duplex har minimal visuell innvirkning på opplevelsen av setervollen med bygninger.	Stor/ middels	Lite negativt	Ubetydelig
11	Haugastølen og Sandviko	En oppgradering av ledningsnettet fra simplex til duplex har ingen visuell innvirkning på opplevelsen av setervollene.	Liten/ middels	Intet	Ubetydelig
12	Hetleli	Restene etter utløe blir lite visuelt berørt av tiltaket.	Liten/ ingen	Lite negativt	Ubetydelig

Samlet konsekvens for kulturminner og kulturmiljø for strekningen Hylen Førre vurderes til: Liten negativ.

5.2.3 Strekning Førre Lyse

Totalt er det identifisert 6 kulturminner og kulturmiljøer som mer eller mindre blir berørt av tiltaket. Det er kun ved Øvredalslega det er påvist at kulturminner kan bli direkte berørt. Konsekvensene av tiltaket er ellers kun av visuell karakter.

Nr	Navn	Påvirkning	Verdi	Omfang	Konsekvens
13	<i>Gamlestølen</i>	<i>Den nye duplexledningen har liten visuell innvirkning på opplevelsen av den gamle stølsvollen på grunn av betydelig avstand seg i mellom</i>	Middels/liten	Lite negativt	Ubetydelig
14	<i>Øvredalslega</i>	<i>Ny duplexledning har klar visuell innvirkning på det gamle gårdsanlegget. Nye master i området kan dessuten skade direkte kulturminnene.</i>	Stor	Middels negativt	Stor negativ
15	<i>Grasdalen</i>	<i>Den nye duplexledningen har en liten innvirkning på opplevelsen av den gamle stølsvollen (pga god avstand mellom stølog ny ledning).</i>	Middels	Lite negativt	Ubetydelig
16	<i>Storhiller</i>	<i>Ny duplexledning har noe negativ betydning for opplevelsen av den gamle stølsvollen, men opplevelsen er allerede kraftig forringet pga eksisterende linjer.</i>	Stor/middels	Lite negativt	Ubetydelig
17	<i>Tangen og Auklend</i>	ALTERNATIV 1 <i>Ny duplexledningen har minimal innvirkning på opplevelsen av gårdene. Området er allerede sterkt berørt av moderne tekniske inngrep.</i>	Liten	Intet	Ubetydelig
17	<i>Tangen og Auklend</i>	ALTERNATIV 2 <i>Ny duplexledningen har minimal innvirkning på opplevelsen av gårdene. Området er allerede sterkt berørt av moderne tekniske inngrep.</i>	Liten	Intet	Ubetydelig
18	<i>Kongesteinen</i>	ALTERNATIV 1 <i>Ny duplexledningen har</i>	Middels/stor	Intet	Ubetydelig

		<i>minimal innvirkning på opplevelsen av helleren. Området er allerede sterkt berørt av moderne tekniske inngrep.</i>			
18	Kongesteinen	ALTERNATIV 2 <i>Ny duplexledningen har minimal innvirkning på opplevelsen av helleren. Området er allerede sterkt berørt av moderne tekniske inngrep. Avstanden til minnet er såpass stor at visuell innvirkning ikke er påviselig. Dessuten utgjør dagens kraftledninger og andre moderne tekniske inngrep en stor dominans i området. Det er ikke forventet at skade på eventuelle automatisk fredete kulturminner vil kunne skje.</i>	Middels/ stor	Intet	Ubetydelig

Samlet konsekvens for kulturminner og kulturmiljø for strekningen Førre Lyse vurderes til: Middels negativ, men kan vise seg å bli stor negativ hvis kulturminner blir direkte berørt. Det er ingen påviselig forskjell i konsekvens mellom innføringsalternativene 1 og 2

5.3 Omfang og konsekvenser av stasjoner

5.3.1 Sauda transformatorstasjon

Arealbehovet for det nye anlegget er ca. 150 dekar inkl. areal for å ivareta framtidige utvidelser. Stasjonen er plassert nordvest for dagens stasjon.

Det aktuelle stasjonsområdet har planstatus LNF, og består av beite/dyrket mark, noe skog og noe bart fjell. Tomten har store høydeforskjeller og krever mye oppfylling. Eksisterende sykkel/turvei som passerer rundt 300 kV anlegget i dag må legges om til sør for eksisterende anlegg. I tillegg må det lages ny adkomstvei til utmark i nord, slik at 420 kV innføringer fra sør ikke kommer i konflikt med denne.

Nr	Navn	Påvirkning	Verdi	Omfang	Konsekvens
1	<i>Longabakka under Austraheim</i>	<i>En utbygging i området vil ødelegge et verdifullt kulturmiljø bestående av ulike typer markbruk, steingjerder, drifteveier, bygninger og ruiner. Dessuten er det sjanser for at automatisk fredete kulturminner vil bli skadet eller ødelagt.</i>	Stor	Stort	Stor negativt

5.3.2 Hylen koblingsstasjon

Utvidelse av eksisterende GIS-anlegg: Hylen er i dag et 300 kV GIS-anlegg. Anlegget ble satt i drift i 1981, for innmating av produksjonen i Hylen kraftverk. Det planlegges en utvidelse av eksisterende GIS-anlegg.

Nr	Navn	Påvirkning	Verdi	Omfang	Konsekvens
7	Hylen	<i>Avstanden mellom utvidelsen av GIS-anlegget og kultur- Avstanden til minnet er såpass stor at visuell innvirkning ikke er påviselig. Dessuten utgjør dagens kraftledninger og andre moderne tekniske inngrep en stor dominans i området. Det er ikke forventet at skade på eventuelle automatisk fredete kulturminner vil kunne skje.</i>	Middels	Intet	Ubetydelig

5.4 Vurderinger/Prognoser for atkomstveier og base/riggplasser.

5.4.1 Atkomstveier

Austarheim nord: Området vurderes til å ha middels høyt til stort potensiale for påvisning av funn av automatisk fredete kulturminner.

Austarheim Ytre veg: Området vurderes til å ha middels høyt til stort potensiale for påvisning av funn av automatisk fredete kulturminner.

Sør for Sauda: Langs den delen av den planlagte atkomstveien som ligger helt i øst, er det et visst potensiale for funn av automatisk fredete kulturminner.

Mellom Breiavatnet og Stormyra: Området vurderes til å ha lite potensiale for påvisning av funn av automatisk fredete kulturminner.

Sør for Breiavatnet: Området vurderes til å ha middels høyt potensiale for påvisning av funn av automatisk fredete kulturminner.

5.4.2 Base/riggplasser

Når det gjelder base/riggplasser har vi kun identifisert fire aktuelle steder for potensiale vedrørende automatisk fredete kulturminner. To av disse ligger i tidligere vurderte prognoseområder (Grasdalen og Auklend). De to andre (Tengsdal og Kolbeinstveit) tilhører ikke prognoseområder som ble etablert i forbindelse med ledningstrekket (pga avstand til linjer eller mastepunkter). Imidlertid vurderes også disse lokalitetene å et visst potensiale for påvisning av funn av automatisk fredete kulturminner.

5.5 Konsekvenser i anleggsperioden

I anleggsfasen kan enkelte kulturminner bli ødelagt: Det gjelder i særlig grad kulturmiljøet Longabakka under Austrarheim (nr 1) og det eldre gårdsanlegget ved Øvredalslega (nr 14). Her er det sjanser for at automatisk fredete kulturminner kan gå tapt.

5.6 Konsekvenser i driftsperioden

I driftsfasen er det grovt sett den visuelle innvirkingen på kulturminner og kulturmiljø som bestemmer konsekvenser for kulturminner og kulturmiljø. Det vil si eventuelle forhold som påvirker den enkelte persons oppfatning og opplevelse av kulturminner i et landskap.

6 Avbøtende tiltak og oppfølgende undersøkelser

6.1 Beslutningsrelevant usikkerhet

Det er ikke gjort systematisk registreringer av automatisk fredete kulturminner langs planstrekningene, og det er knyttet usikkerhet til forekomsten og verdien av slike.

6.2 Oppfølgende undersøkelser

Jfr. undersøkelsesplikten. §9 i kulturminneloven vil det bli krav om arkeologiske registreringer av traséene og stasjonsarealene. Ved eventuelle funn av automatisk fredete kulturminner vil det bli krav om justering av mastepunkt/traseer. Undersøkende og ansvarlig myndighet er Rogaland fylkeskommune.

6.3 Avbøtende tiltak

De viktigste avbøtende tiltakene for å unngå direkte inngrep i kjente kulturminner og kulturmiljø er:

- Justering av mastepunkt dersom nærmere registrering gir nye kulturminnefunn.
- I forhold til nærliggende kulturmiljø og kulturminner vil et avbøtende tiltak være å markere de kulturmiljø det gjelder slik at disse ikke blir skadet eller ødelagt i forbindelse med anleggsfasen.
- I forhold til sanering av ledninger vil et avbøtende tiltak i forhold til konfliktpunkt med kulturmiljøer være å markere de kulturmiljø det gjelder slik at disse ikke blir skadet eller ødelagt i forbindelse med saneringen.

Et særlig effektivt avbøtende tiltak vil være å forskyve den ny traséen forbi det gamle gårdsanlegget ved Øvredalslega (nr 14) lenger vest. Konsekvensen kan da reduseres betraktelig.

7 Kilder

Skriftlige:

FOR-2009-06-26-885 Forskrift om konsekvensutredninger etter plan- og bygningsloven

Frá haug ok heiðni – 1986: Høgestøl, Mari og Lisbeth Prøsch-Danielsen 1986: Trinnvis økende bruk av et heieområde på grensa mellom Sauda og Suldal. Nr. 2, s. 44-49. Arkeologisk museum, Stavanger.

Frá haug ok heiðni – 2001 nr. 3, Temanummer om Forsand. Trond Løken: Forsands forhistorie, s. 6-19. Halvdan Magnus Hansen: Lysefjorden - vegen mellom aust og vest, s. 42-47. Arkeologisk museum, Stavanger.

Frá haug ok heiðni – 2013 nr. 2, Trond Meling: Kongesteinen – ein heller med spor etter stølsdrift frå eldre jernalder i Lysebotn, s. 25-28. Arkeologisk museum, Stavanger

Lindblom & Jerpåsen (2008) *Visuell innvirkning av vindkraftanlegg og kraftledninger på kulturminner og kulturmiljø*, NVE/NIKU veileder 3/2008

LOV-1978-06-09-50 2009 [1978] Lov om kulturminner (kulturminneloven)

LOV-2008-06-27-71 [1985] Lov om planlegging og byggesaksbehandling (plan- og bygningsloven)

NVEs (2004) *Veileder. Hensynet til kulturminner og kulturmiljøer ved etablering av energi- og vassdragsanlegg*. NVE veileder 2/2004

Konsekvensutredning. kV-ledning Sauda – Liastølen (Saurdal). Statnett SF, 2001.

Puschmann, O. (2005) *Nasjonalt referansesystem for landskap. Beskrivelse av Norges 45 landskapsregioner*. NIJOS rapport 10/2005

Riksantikvaren (2003) *Kulturminne og kulturmiljø i konsekvensutgreiingar. Rettleiar*. Riksantikvaren rapportar nr 31/2003.

Statens vegvesen (2006) *Konsekvensanalyser, håndbok 140, veiledning*. Statens vegvesen

Vegvalg: Nasjonal verneplan. Veger - Bruer - Vegrelaterte kulturminner. Statens vegvesen V300(420)

Elektroniske:

Askeladden kulturminnedatabase: <http://askeladden.ra.no>

SEFRAK-registeret.: <http://www.riksantikvaren.no/>

UT.NO Turistforeningen. <http://ut.no/hytte/grasdalen> Friluftsliv for alle. Hele Norges turplanlegger.

Lusaheia landskapsvernområde:

<http://www.nasjonalparkstyre.no/svr/Verneomrade/Lusaheia-landskapsvernomrade/>

http://nn.wikipedia.org/wiki/Lusaheia_landskapsvernomr%C3%A5de

Kolbeinstveit:

<http://www.ryfylkemuseet.no/index.php/avdelingar/suldal/25-kolbeinstveit>

<http://www.suldal-turistkontor.no/index.php?Lang=NO&ID=109>

Wikipedia, 04.09.2013. http://nn.wikipedia.org/wiki/Lusaheia_landskapsvernomr%C3%A5de

Muntlige:

Bjarte Skipevåg, Suldal kommune.

Linda Julshamn, Rogaland fylkeskommune

8 Vedlegg 1 SEFRAK med ID-nummer

SEFRAK_ID: 1134_6_29
Navn: SMIE, KOLBEINSTVEIT
Bygningstype: Museum kunstgalleri
Opprinnelig funksjon: Hus for tilvirkning av jern- og metallvarer m.v.
Nåværende funksjon: Museum m.v.
Datering: 1800-1899
Status: Tatt i bruk
Revet el. brent:

SEFRAK_ID: 1134_6_28
Navn: ELDHUS, KOLBEINSTVEIT
Bygningstype: Museum kunstgalleri
Opprinnelig funksjon: Hus for grovere koking, slakting, baking, vask m.v.
Nåværende funksjon: Museum m.v.
Datering: 1800-1899
Status: Tatt i bruk
Revet el. brent:

SEFRAK_ID: 1134_6_27
Navn: STABBUR, KOLBEINSTVEIT
Bygningstype: Museum kunstgalleri
Opprinnelig funksjon: Hus for forråd av kjøtt, fisk, tresket korn, mel, lin, klær m.v.
Nåværende funksjon: Museum m.v.
Datering: 1800-1899
Status: Tatt i bruk
Revet el. brent:

SEFRAK_ID: 1134_6_25
Navn: HESTESTALL, KOLBEINSTVEIT
Bygningstype: Museum kunstgalleri
Opprinnelig funksjon: Hus for hest
Nåværende funksjon: Museum m.v.
Datering:
Status: Tatt i bruk
Revet el. brent:

SEFRAK_ID: 1134_6_24
Navn: DRIFTSBYGNING, KOLBEINSTVEIT
Bygningstype: Museum kunstgalleri
Opprinnelig funksjon: Hus for flere dyreslag, fôr, redskaper m.v. under ett tak
Nåværende funksjon: Museum m.v.
Datering: 1850-1874
Status: Tatt i bruk
Revet el. brent:

SEFRAK_ID: 1134_7_62

Navn: HYTTE, TJØSTHEIM, TJØSTHEIMSANDSA

Bygningstype: Seterhus sel rorbu o.l.

Opprinnelig funksjon: Bolighus for temporær bruk

Nåværende funksjon: Hytte, sommerhus

Datering: 1800-1899

Status: Tatt i bruk

Revet el. brent:

SEFRAK_ID: 1134_7_63

Navn: HYTTE, TJØSTHEIM, TJØSTHEIMSANDSA

Bygningstype: Fritidsbygg(hyttersommerh. ol

Opprinnelig funksjon: Bolighus for temporær bruk

Nåværende funksjon: Hytte, sommerhus

Datering: 1800-1899

Status: Tatt i bruk

Revet el. brent:

SEFRAK_ID: 1134_7_64

Navn: BU, TJØSTHEIM, TJØSTHEIMSANDSA

Bygningstype: Skogs- og utmarkskoie gamle

Opprinnelig funksjon:

Nåværende funksjon: Hus for andre lagerformål, se merknad

Datering: 1800-1899

Status: Tatt i bruk

Revet el. brent:

SEFRAK_ID: 1134_7_65

Navn: LØA, TJØSTHEIM, TJØSTHEIMSANDSA

Bygningstype: Skogs- og utmarkskoie gamle

Opprinnelig funksjon: Hus for flere dyreslag, fôr, redskaper m.v. under ett tak

Nåværende funksjon: Hus for andre lagerformål, se merknad

Datering: 1800-1899

Status: Tatt i bruk

Revet el. brent:

SEFRAK_ID: 1134_7_66

Navn: HYTTE, TJØSTHEIM, TJØSTHEIMSANDSA

Bygningstype: Fritidsbygg(hyttersommerh. ol

Opprinnelig funksjon: Bolighus for temporær bruk

Nåværende funksjon: Hytte, sommerhus

Datering: 1800-1899

Status: Tatt i bruk

Revet el. brent:

SEFRAK_ID: 1134_12_43

Navn: DRIFTSBYGNING, HYTEN

Bygningstype: Hus for dyr/landbr.lager/silo

Opprinnelig funksjon: Hus for flere dyreslag, fôr, redskaper m.v. under ett tak

Nåværende funksjon: Hus for flere dyreslag, fôr, redskaper m.v. under ett tak

Datering: 1800-1824

Status: Tatt i bruk
Revet el.

SEFRAK_ID: 1134_12_44
Navn: SAVEFJØS, HYLEN
Bygningstype: Annen landbruksbygning
Opprinnelig funksjon: Hus for sau og geit
Nåværende funksjon: Hus for sau og geit
Datering: 1800-1824
Status: Tatt i bruk
Revet el. brent:

SEFRAK_ID: 1134_12_45
Navn: SAVEFJØS, HYLEN
Bygningstype: Annen landbruksbygning
Opprinnelig funksjon: Hus for sau og geit
Nåværende funksjon: Hus for sau og geit
Datering: 1800-1824
Status: Tatt i bruk

ReveSEFRAK_ID: 1135_503_39
Navn: HYTTE, ENGE, FINNABU, SAUDA
Bygningstype: Fritidsbygg(hyttersommerh. ol
Opprinnelig funksjon: Bolighus for temporær bruk
Nåværende funksjon: Hytte, sommerhus
Datering: 1900-1924
Status: Tatt i bruk
Revet el. brent: t el. brent:

SEFRAK_ID: 1135_503_40
Navn: HYTTE, ENGE, FINNABU, SAUDA
Bygningstype: Fritidsbygg(hyttersommerh. ol
Opprinnelig funksjon: Bolighus for temporær bruk
Nåværende funksjon: Hytte, sommerhus
Datering: 1875-1899
Status: Tatt i bruk
Revet el. brent: 1900-1924

SEFRAK_ID: 1135_503_41
Navn: HYTTE, SØNDENÅ, "FINNABU", SAUDA
Bygningstype: Fritidsbygg(hyttersommerh. ol
Opprinnelig funksjon: Bolighus for temporær bruk
Nåværende funksjon: Hytte, sommerhus
Datering: 1875-1899
Status: Tatt i bruk
Revet el. brent:

SEFRAK_ID: 1135_503_42
Navn: HYTTE, SLÅTTEN, "FINNABU", SAUDA
Bygningstype: Fritidsbygg(hyttersommerh. ol
Opprinnelig funksjon: Bolighus for temporær bruk
Nåværende funksjon: Hytte, sommerhus

Datering: 1875-1899

Status: Tatt i bruk

Revet el. brent:

SEFRAK_ID: 1135_503_43

Navn: RUIN ETTER STØLSHUS, SLÅTTEN, "FINNABU", SAUDA

Bygningstype: Seterhus sel rorbu o.l.

Opprinnelig funksjon: Bolighus for temporær bruk

Nåværende funksjon: Ingen funksjon

Datering: 1800-1899

Status: Bygning revet/brent

Revet el. brent: 1950-1974

KRYSSET FØR SULDALSOSEN

SEFRAK_ID: 1134_5_76

Navn: HYTTE, HELGENES, "VÆTING"

Bygningstype: Seterhus sel rorbu o.l.

Opprinnelig funksjon: Bolighus for temporær bruk

Nåværende funksjon: Hytte, sommerhus

Datering: 1800-1899

Status: Tatt i bruk

Revet el. brent:

SEFRAK_ID: 1134_5_75

Navn: HYTTE, HELGENES, "VÆTING"

Bygningstype: Fritidsbygg(hyttersommerh. ol

Opprinnelig funksjon: Bolighus for temporær bruk

Nåværende funksjon: Hytte, sommerhus

Datering: 1800-1899

Status: Tatt i bruk

Revet el. brent:

SEFRAK_ID: 1135_503_11

Navn: ELDHUS, BIRKELAND YTRE, "STØLSHOLET", BIRKELAND, SAUDA

Bygningstype: Annen landbruksbygning

Opprinnelig funksjon: Hus for grovere koking, slakting, baking, vask m.v.

Nåværende funksjon: Hus for forråd av brensel og utstyr

Datering: 1800-1824

Status: Tatt i bruk

Revet el. brent:

SEFRAK_ID: 1135_503_12

Navn: RUIN ETTER STØLSHUS, BIRKELAND YTRE, "STØLSHOLET", BIRKELAND, SAUDA

Bygningstype: Seterhus sel rorbu o.l.

Opprinnelig funksjon: Bolighus for temporær bruk

Nåværende funksjon: Ingen funksjon

Datering: 1875-1899

Status: Bygning revet/brent

Revet el. brent: 1975-1999

SEFRAK_ID: 1135_403_5 FJERNET

SEFRAK_ID: 1135_403_1
Navn: ELDHUS, TRÆET, "TRE", AUSTARHEIM, SAUDA
Bygningstype: Annen landbruksbygning
Opprinnelig funksjon: Hus for grovere koking, slakting, baking, vask m.v.
Nåværende funksjon: Ingen funksjon
Datering: 1850-1874
Status: Tatt i bruk
Revet el. brent:

SEFRAK_ID: 1135_403_4
Navn: DRIFTSBYGNING, TRÆET, "TRE", AUSTARHEIM, SAUDA
Bygningstype: Hus for dyr/landbr.lager/silo
Opprinnelig funksjon: Hus for flere dyreslag, fôr, redskaper m.v. under ett tak
Nåværende funksjon: Hus for forråd av brensel og utstyr
Datering: 1850-1874
Status: Tatt i bruk
Revet el. brent:

SEFRAK_ID: 1135_403_3
Navn: VÅNINGHUS, TRÆET, "TRE", AUSTARHEIM, SAUDA
Bygningstype: Våningshus
Opprinnelig funksjon: Bolighus for eier/bruker
Nåværende funksjon: Ingen funksjon
Datering: 1850-1874
Status: Tatt i bruk
Revet el. brent:

SEFRAK_ID: 1135_403_7
Navn: VÅNINGSHUS, LANGEBAKKE, AUSTERHEIM, SAUDA
Bygningstype: Våningshus
Opprinnelig funksjon: Bolighus for eier/bruker
Nåværende funksjon: Ingen funksjon
Datering: 1850-1874
Status: Tatt i bruk
Revet el. brent:

SEFRAK_ID: 1135_403_9
Navn: HESTESTALL, LANGEBAKKE, AUSTERHEIM, SAUDA
Bygningstype: Annen landbruksbygning
Opprinnelig funksjon: Hus for hest
Nåværende funksjon: Ingen funksjon
Datering: 1850-1874
Status: Tatt i bruk
Revet el. brent:

SEFRAK_ID: 1135_403_8
Navn: DRIFTSBYGNING, LANGEBAKKE, AUSTARHEIM, SAUDA
Bygningstype: Hus for dyr/landbr.lager/silo
Opprinnelig funksjon: Hus for flere dyreslag, fôr, redskaper m.v. under ett tak
Nåværende funksjon: Ingen funksjon
Datering: 1875-1899
Status: Tatt i bruk
Revet el. brent:

SEFRAK_ID: 1135_403_44

Navn: RUIN ETTER ELDHUS, LANGEBAKKE, SAUDA

Bygningstype: Annen landbruksbygning

Opprinnelig funksjon: Hus for grovere koking, slakting, baking, vask m.v.

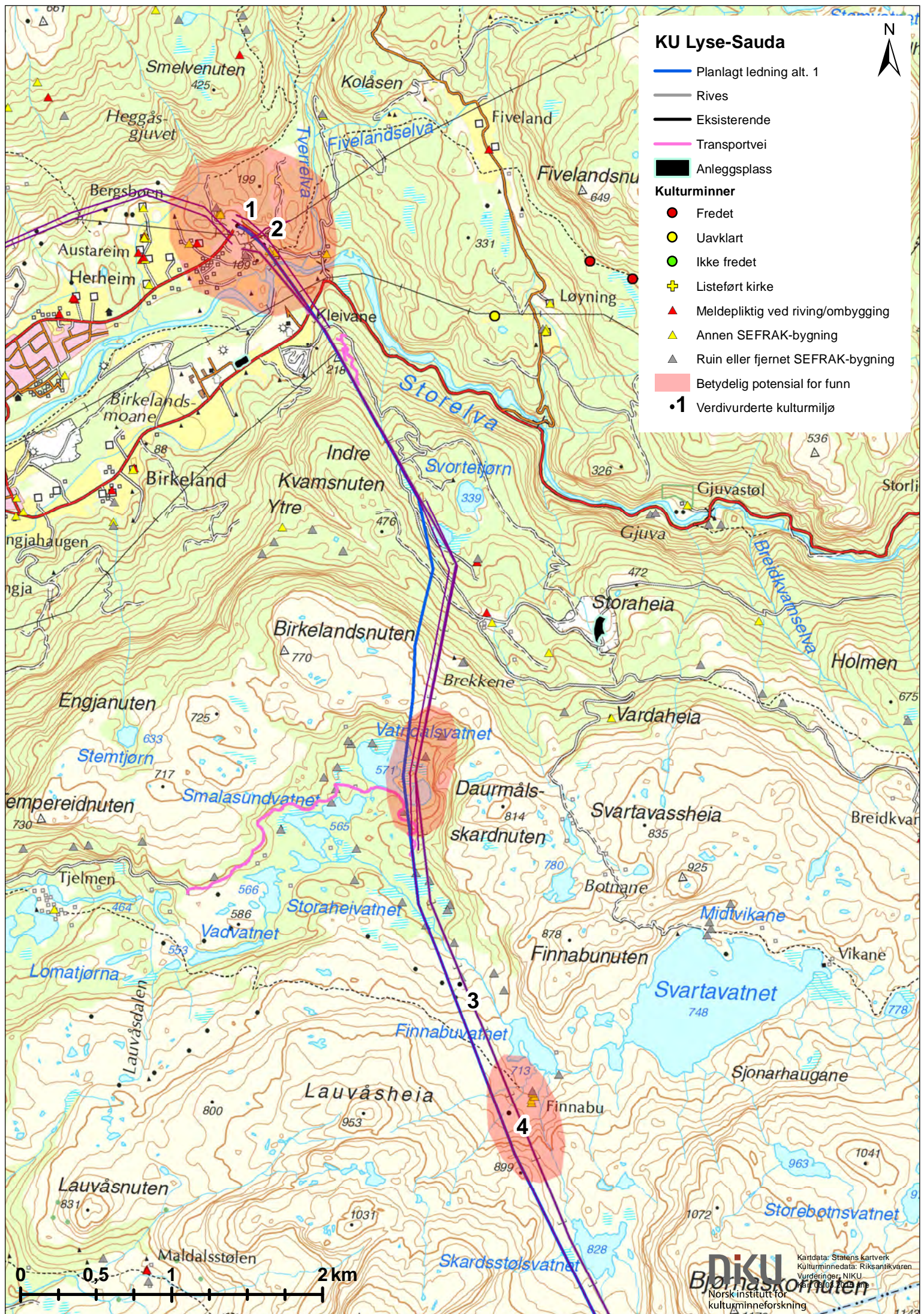
Nåværende funksjon: Ingen funksjon

Datering: 1850-1874

Status: Bygning revet/brent

Revet el. brent: 1975-1999

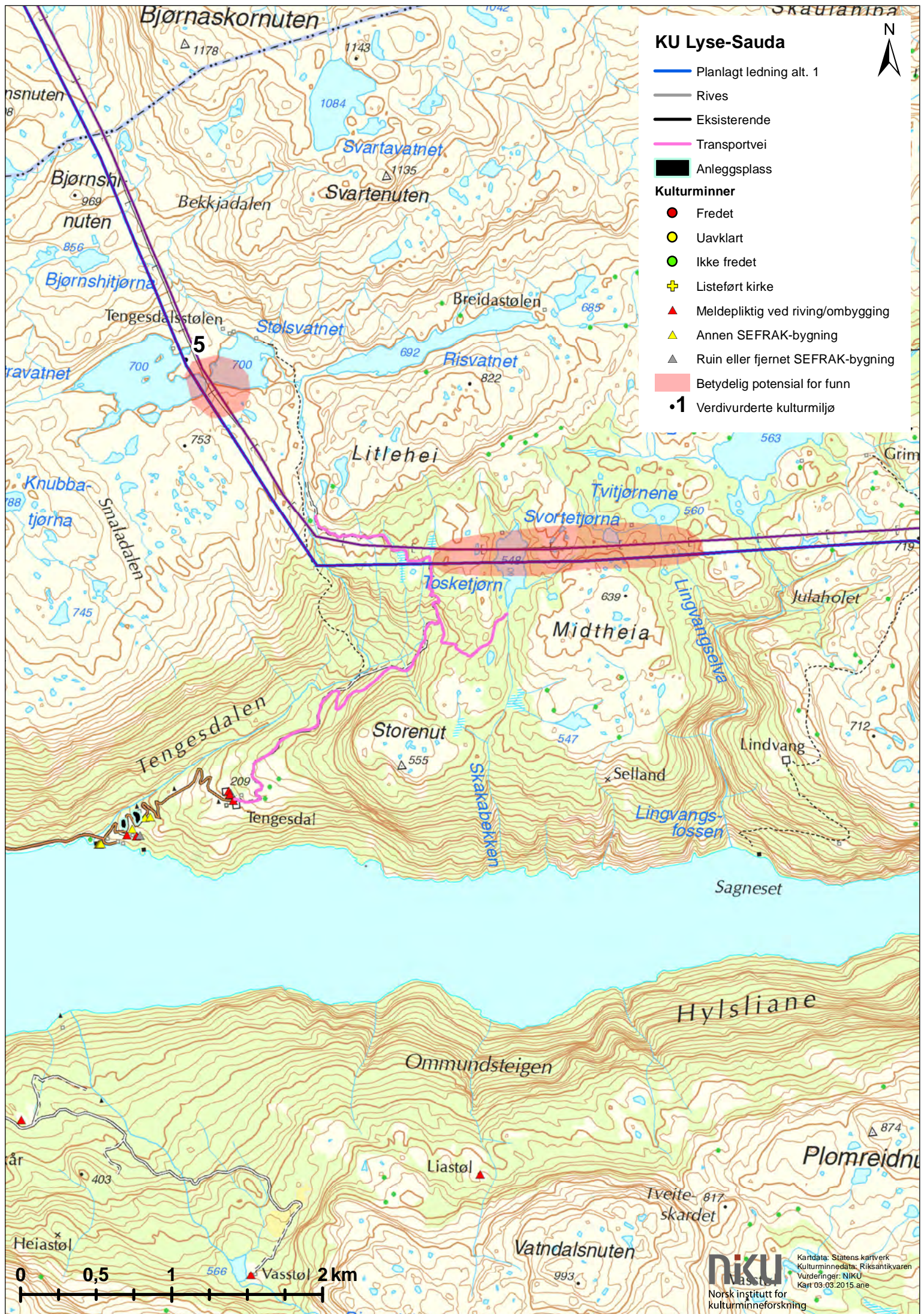
9 Vedlegg II. Kart over kulturminner, kulturmiljø og potensialet for funn av automatisk fredete kulturminner.

KU Lyse-Sauda

- Planlagt ledning alt. 1
- Rives
- Eksisterende
- Transportvei
- Anleggsplass
- Kulturminner**
- Fredet
- Uavklart
- Ikke fredet
- + Listeført kirke
- ▲ Meldepliktig ved riving/ombygging
- ▲ Annen SEFRAK-bygning
- ▲ Ruin eller fjernet SEFRAK-bygning
- Betydelig potensial for funn
- 1 Verdivurderte kulturmiljø

KU Lyse-Sauda

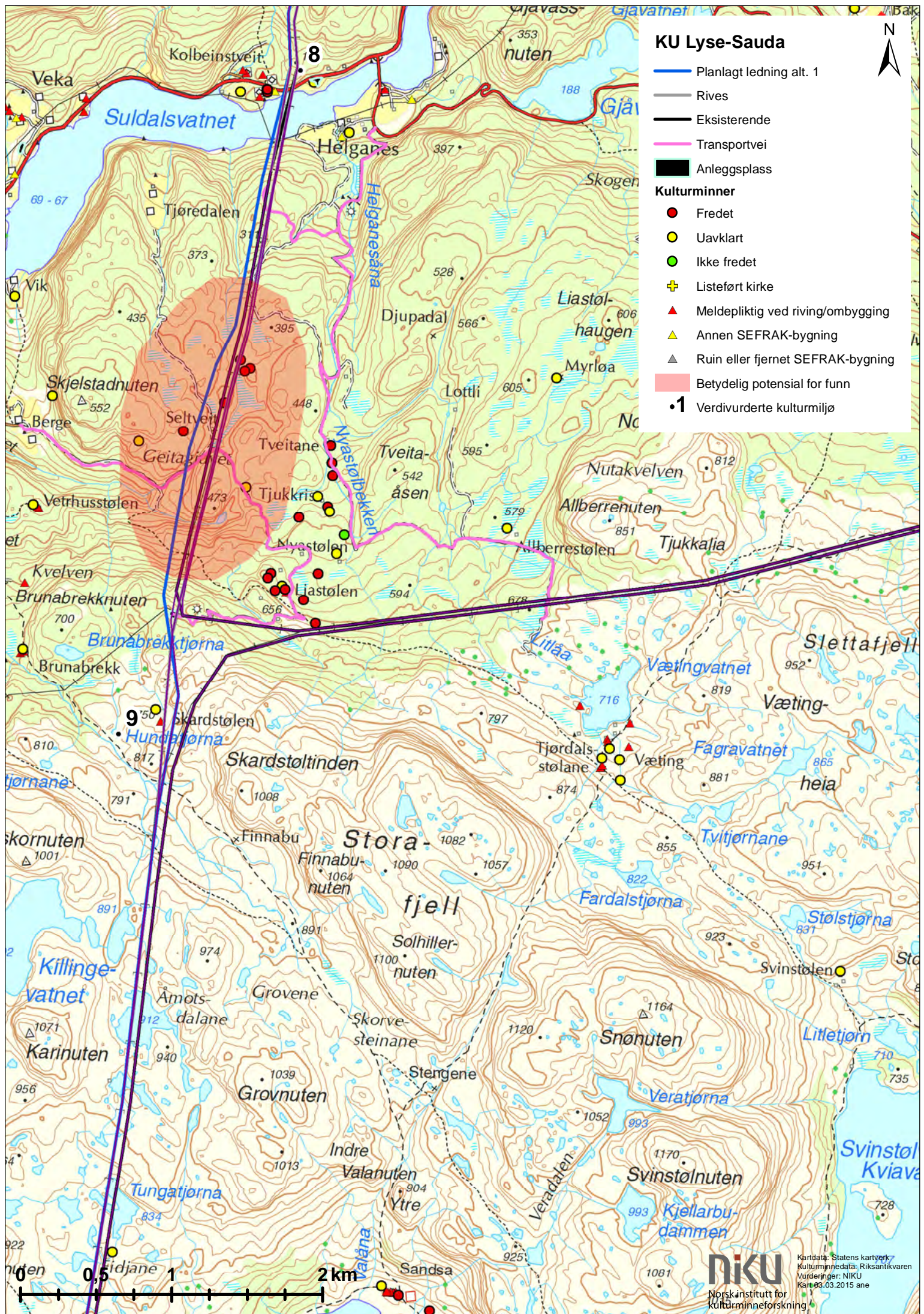
- Planlagt ledning alt. 1
- Rives
- Eksisterende
- Transportvei
- Anleggsplass
- Kulturminner**
- Fredet
- Uavklart
- Ikke fredet
- + Listeført kirke
- ▲ Meldepliktig ved riving/ombygging
- ▲ Annen SEFRAK-bygning
- ▲ Ruin eller fjernet SEFRAK-bygning
- Betydelig potensial for funn
- 1 Verdivurderte kulturmiljø

KU Lyse-Sauda

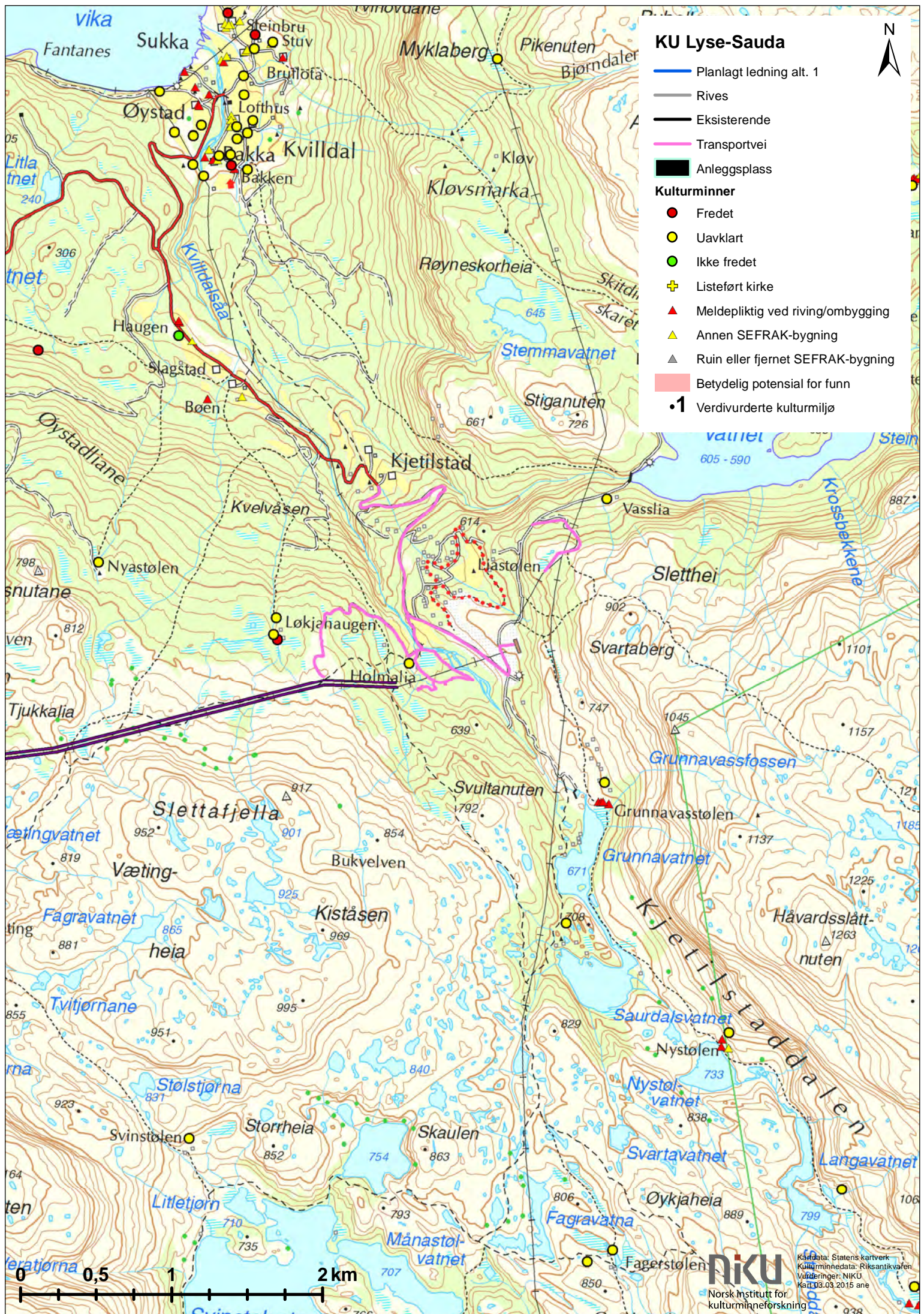
- Planlagt ledning alt. 1
- Rives
- Eksisterende
- Transportvei
- Anleggs plass
- Kulturminner**
- Fredet
- Uavklart
- Ikke fredet
- + Listeført kirke
- ▲ Meldepliktig ved riving/ombygging
- ▲ Annen SEFRAK-bygning
- ▲ Ruin eller fjernet SEFRAK-bygning
- Betydelig potensial for funn
- 1 Verdivurderte kulturmiljø

KU Lyse-Sauda

- Planlagt ledning alt. 1
- Rives
- Eksisterende
- Transportvei
- Anleggsplass
- Kulturminner**
- Fredet
- Uavklart
- Ikke fredet
- + Listeført kirke
- ▲ Meldepliktig ved riving/ombygging
- ▲ Annen SEFRAK-bygning
- ▲ Ruin eller fjernet SEFRAK-bygning
- Betydelig potensial for funn
- 1** Verdivurderte kulturmiljø

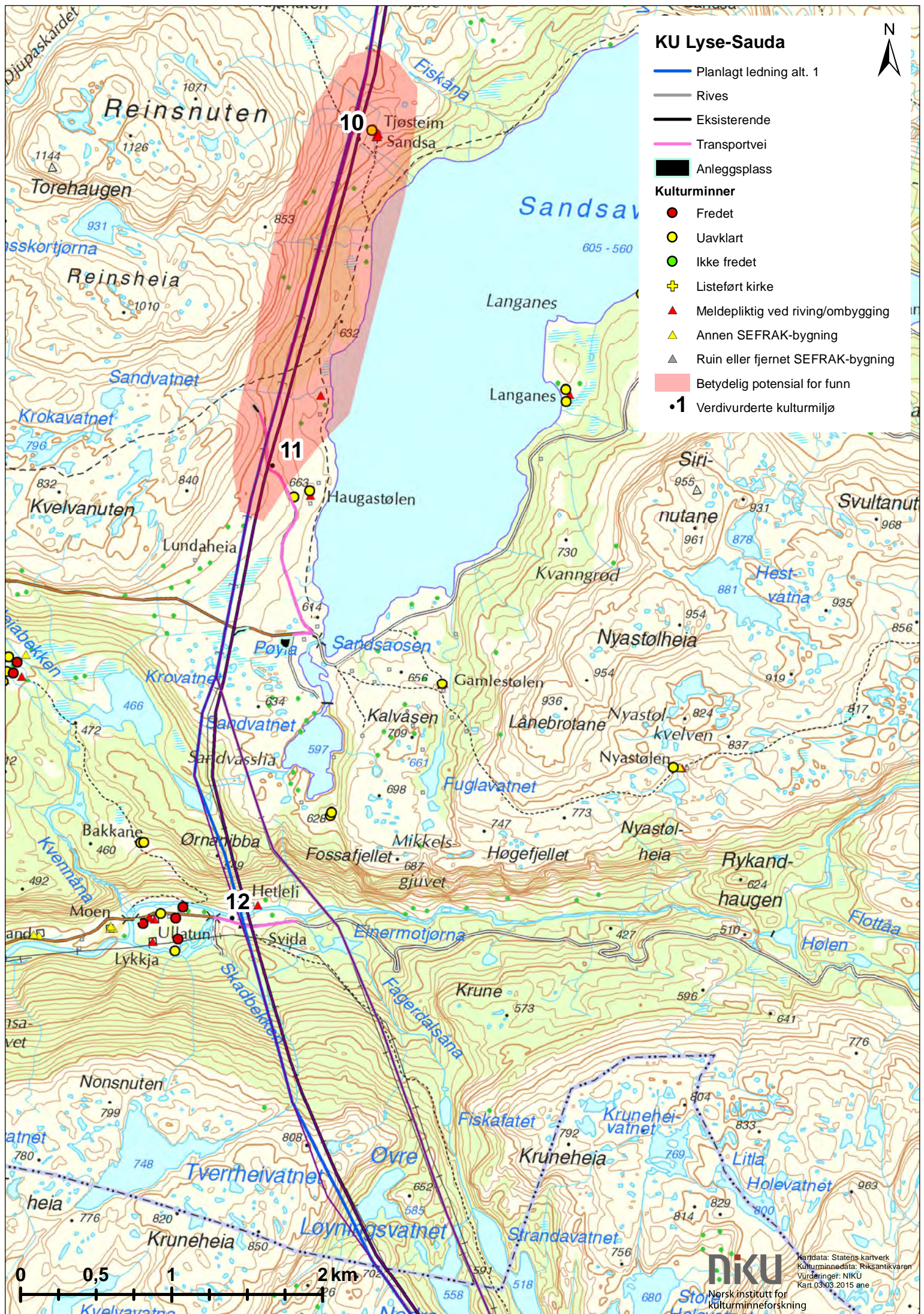

KU Lyse-Sauda

- Planlagt ledning alt. 1
- Rives
- Eksisterende
- Transportvei
- Anleggsplass
- Kulturminner**
- Fredet
- Uavklart
- Ikke fredet
- + Listeført kirke
- ▲ Meldepliktig ved riving/ombygging
- ▲ Annen SEFRAK-bygning
- ▲ Ruin eller fjernet SEFRAK-bygning
- Betydelig potensial for funn
- 1** Verdivurderte kulturmiljø

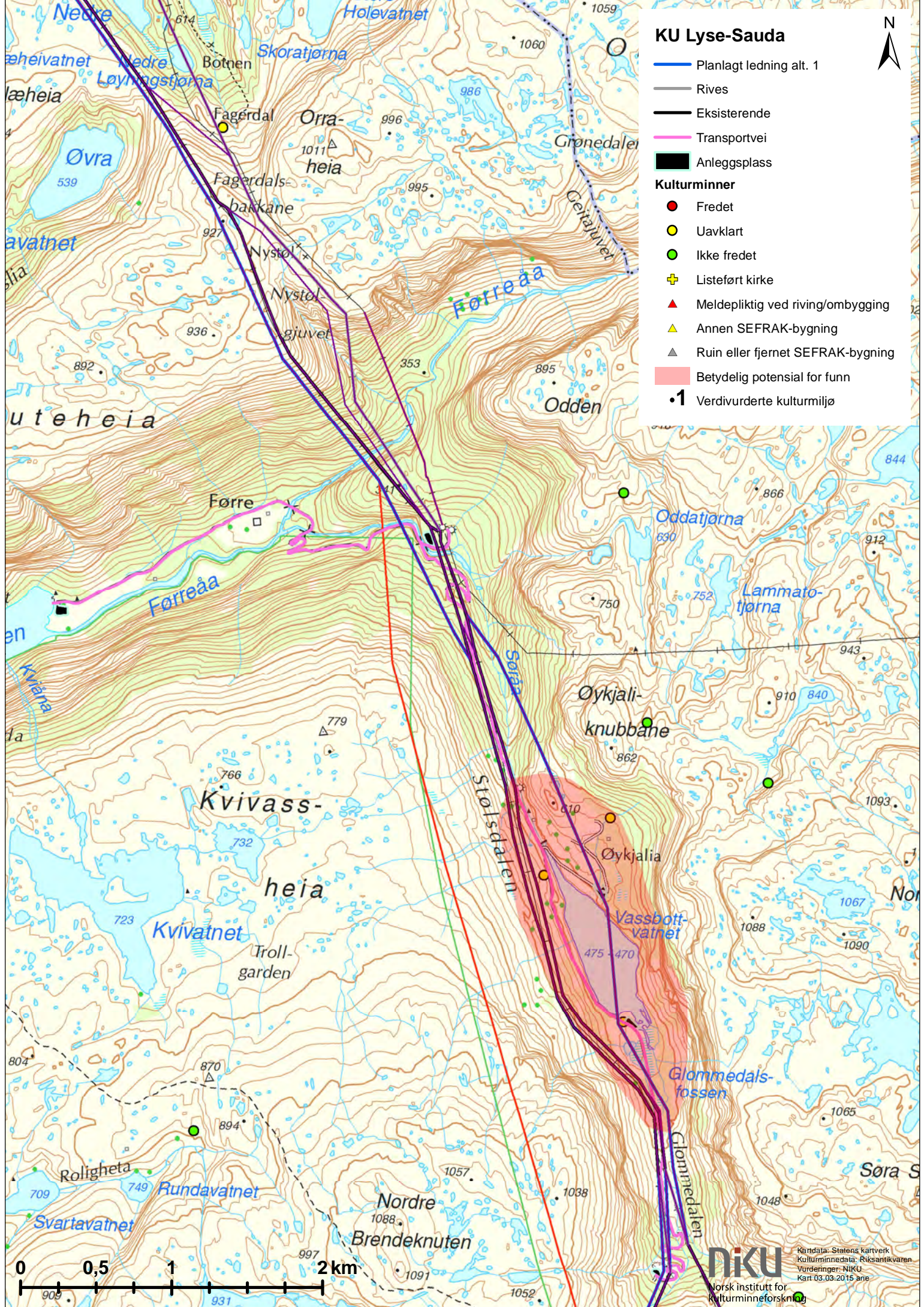

KU Lyse-Sauda

- Planlagt ledning alt. 1
- Rives
- Eksisterende
- Transportvei
- Anleggsplass
- Kulturminner**
- Fredet
- Uavklart
- Ikke fredet
- + Listeført kirke
- ▲ Meldepliktig ved riving/ombygging
- ▲ Annen SEFRAK-bygning
- ▲ Ruin eller fjernet SEFRAK-bygning
- Betydelig potensial for funn
- 1** Verdivurderte kulturmiljø

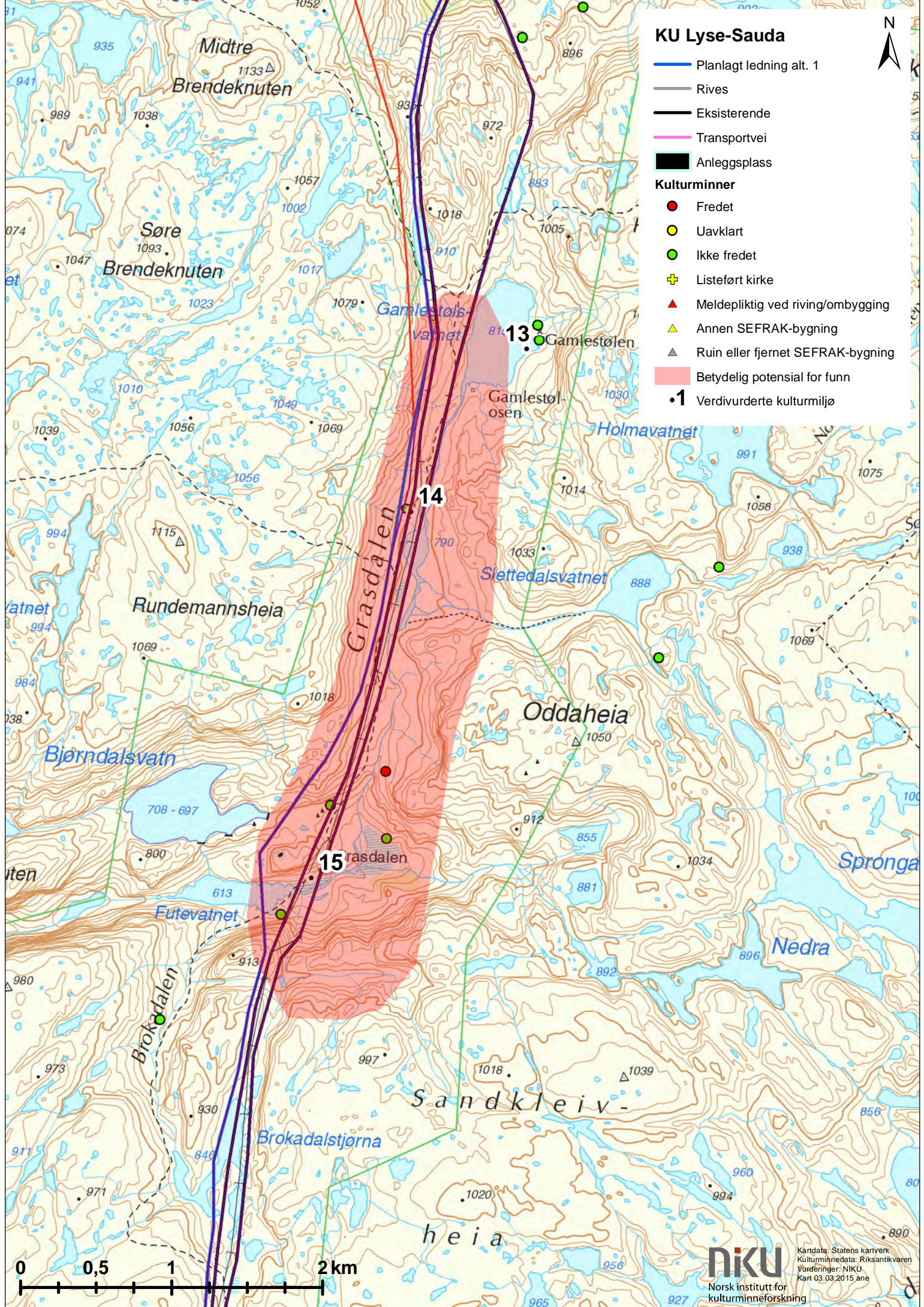

KU Lyse-Sauda

- Planlagt ledning alt. 1
- Rives
- Eksisterende
- Transportvei
- Anleggs plass
- Kulturminner**
- Fredet
- Uavklart
- Ikke fredet
- + Listeført kirke
- ▲ Meldepliktig ved riving/ombygging
- ▲ Annen SEFRAK-bygning
- ▲ Ruin eller fjernet SEFRAK-bygning
- Betydelig potensial for funn
- 1 Verdivurderte kulturmiljø

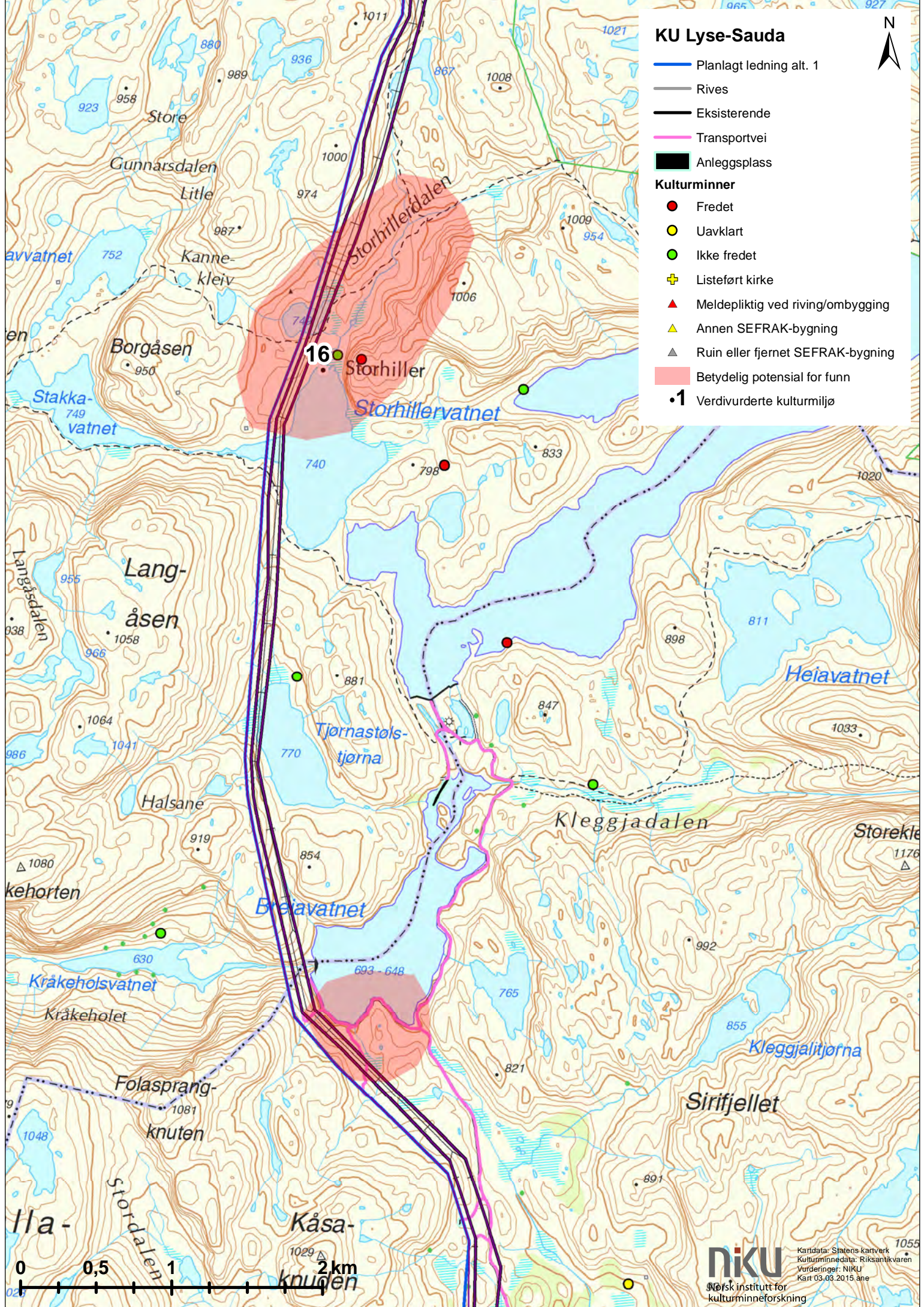

KU Lyse-Sauda

- Planlagt ledning alt. 1
- Rives
- Eksisterende
- Transportvei
- Anleggs plass
- Kulturminner**
- Fredet
- Uavklart
- Ikke fredet
- + Listeført kirke
- ▲ Meldepliktig ved riving/ombygging
- ▲ Annen SEFRAK-bygning
- ▲ Ruin eller fjernet SEFRAK-bygning
- Betydelig potensial for funn
- 1 Verdivurderte kulturmiljø

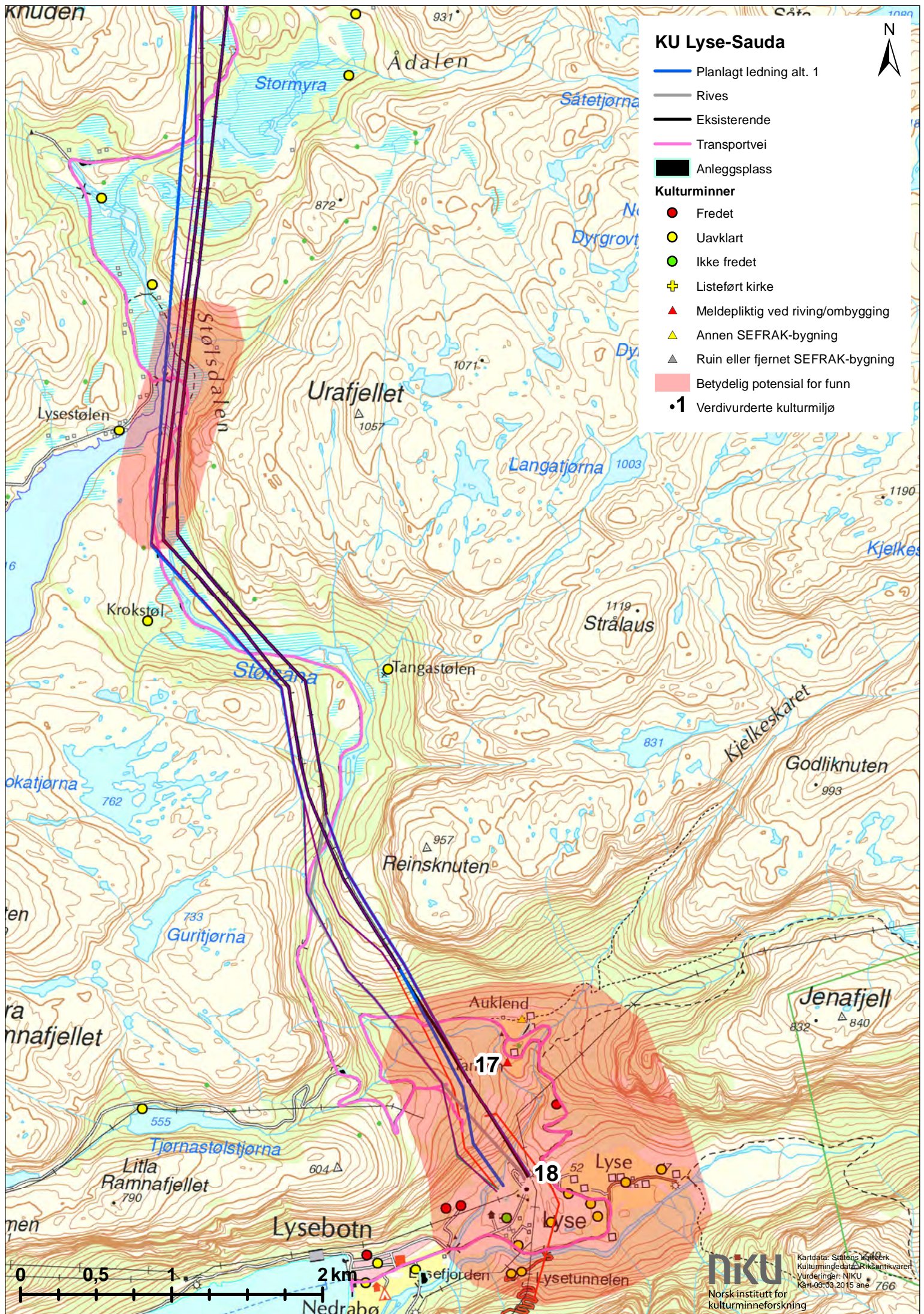

KU Lyse-Sauda

- Planlagt ledning alt. 1
- Rives
- Eksisterende
- Transportvei
- Anleggs plass
- Kulturminner**
- Fredet
- Uavklart
- Ikke fredet
- + Listeført kirke
- ▲ Meldepliktig ved riving/ombygging
- ▲ Annen SEFRAK-bygning
- ▲ Ruin eller fjernet SEFRAK-bygning
- Betydelig potensial for funn
- 1 Verdivurderte kulturmiljø

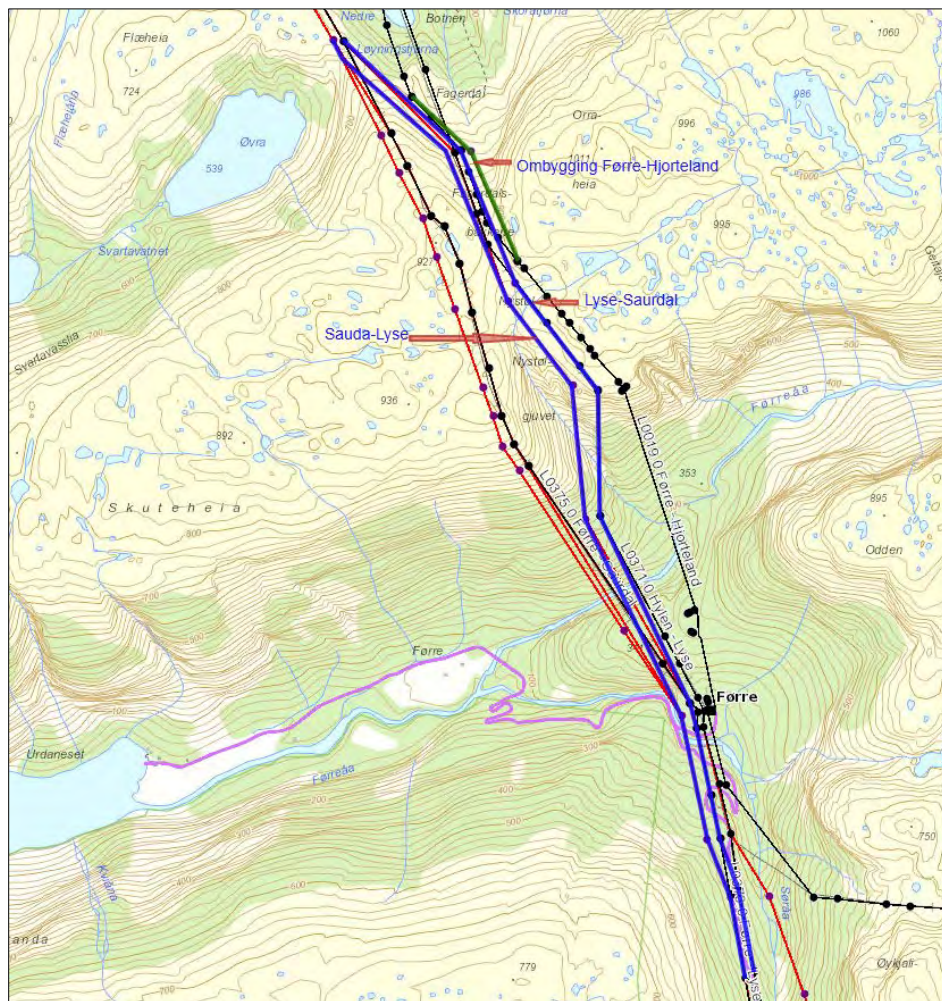

KU Lyse-Sauda

- Planlagt ledning alt. 1
- Rives
- Eksisterende
- Transportvei
- Anleggsplass
- Kulturminner**
- Fredet
- Uavklart
- Ikke fredet
- + Listeført kirke
- ▲ Meldepliktig ved riving/ombygging
- ▲ Annen SEFRAK-bygning
- ▲ Ruin eller fjernet SEFRAK-bygning
- Betydelig potensial for funn
- 1 Verdivurderte kulturmiljø

Alternativ 3:

Dette alternativet er likt alternativene 1 og 2 bortsett fra på strekningen over Skuteheia nord for Førre.

Norsk institutt for kulturminneforskning er et uavhengig forsknings- og kompetansemiljø med kunnskap om norske og internasjonale kulturminner.

Instituttet driver forskning og oppdragsvirksomhet for offentlig forvaltning og private aktører på felter som by- og landskapsplanlegging, arkeologi, konservering og bygningsvern.

Våre ansatte er konservatorer, arkeologer, arkitekter, ingeniører, geografer, etnologer, samfunnsvitere, kunsthistorikere, forskere og rådgivere med spesiell kompetanse på kulturarv og kulturminner.

www.niku.no

NIKU Oppdragsrapport 181/2013

NIKU hovedkontor
Storgata 2
Postboks 736 Sentrum
0105 OSLO
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Tønsberg
Farmannsveien 30
3111 TØNSBERG
Telefon: 934 66 230

NIKU Bergen
Dreggsallmenningen 3
Postboks 4112 Sandviken
5835 BERGEN
Telefon: 922 89 252

NIKU Trondheim
Kjøpmannsgata 25
7013 TRONDHEIM
Telefon: 922 66 779 /
405 50 126

NIKU Tromsø
Framsenteret
Hjalmar Johansens gt. 14
9296 TROMSØ
Telefon: 77 75 04 00